

livé. Nejen bohoslužby, chrám, bohoslužebné řády, sobota, ale celý život má být prodchnut Boží pravdou. Člověk je všude — i ve své rodině — ohrožen pokušením a hříchem, proto musí všude proti nim bojovat. Slovo Boží chce být a je světlem (Ž 119,105) ve všech oblastech lidského života, nechce být omezeno a uzavřeno stěnami chrámu. Nehemjášův postoj se nám zdá tvrdý — a tvrdý bezeporu byl —, protože si dostatečně neuvědomujeme, v jaké situaci a v jakém prostředí žil tehdy Boží lid a jakým nebezpečím pro něj byly ženy ašdódské (pelištejské), amónské a moábské. Čteme o nich, že odváděly své syny i od židovského jazyka. Nejde však jen o řeč; s řečí souvisela též bohoslužba — u židů podnes konaná hebrejsky. Zmíněné ženy cizozemky představovaly tedy nebezpečí, které vedlo přímo k zapření Hospodina a zradě na něm. Kde jde o Boží věc, nesmí zůstat člověk rozpolcen (sr Mt 10,34n Lk 14,26).

^{28—31} Nehemjáš ve svém očištném zápalu nezná přijímání osob. Vyhání i *syna nejvyššího kněze*, sprízněného se Sanbalatem chorónským. Ustanovuje třídy kněží a levitů, jak tomu bylo dříve, obnovuje pořádek při nošení dříví a odevzdávání prvotin. To vše činí s plnou odpovědností před Bohem a v jistotě, že koná dobré dílo. Prosí znovu a znovu Boha, aby na něho pamatoval. Tímto způsobem se vlastně dovolává jeho souhlasu. Je si vědom, že Boží lid může žít zdárně jen tehdy, když se stále a ve všem podřizuje Božímu zákonu. Všechny kroky, které koná Nehemjáš, činí proto, aby vrátil lid k poslušnosti tohoto Zákona. Zároveň z jeho činů poznáváme pravdu běžnou, a přece stále opomíjenou, že dílo obnovy není jednorázovým činem, ale stálým a trvalým *zápasem*, jež musí Boží lid vždy znovu a vždy s novou odvahou a rozhodností podstupovat.

ESTER

ÚVOD

KNIHA ESTER tvoří v hebrejském kánonu součást tzv. Pěti svátečních svitků (Pis Rt Kaz Pl Est), které se v synagoze čtou o pěti hlavních svátcích v roce; Ester o svátcích půrim z jara. V Septuagintě byla zařazena mezi 'historické knihy' a uchovala si odtud — přes Vulgátu — toto zařazení ve všech církevních překladech Starého zákona.

Text této knihy známe v dvojí podobě, ve stručnější hebrejské, kanonizované ještě koncem prvního století křesťanského na synodě v Jabně (Jamni), a v obšírnější řecké, a to dokonce ve dvojí versi: v běžné septuagintní a v recensi lukianské, značně od ní odchylně. Badatelé se celkem shodují v názoru, že stručnější hebrejský text je starší a původnější. Řecká znění jsou naproti tomu rozšířena o druhotné vsuvky, jimiž měl být zajištěn duchovněji ráz knihy. Předkládáme s novým překladem knihy Ester z hebrejštiny i tyto doplňky z řečtiny podle Rahlfsova příručního vydání Septuaginty. Jsou od kanonického textu odlišena jiným typem písma. Jde o následující oddíly:

- 1,1a—1r Mordokajův sen a 10,3a—3k jeho vysvětlení,*
- 3,13a—13g a 8,12a—12v dva výnosy Achašveróšovy,*
- 4,17a—17i a 4,17k—17z modlitba Mordokajova a Esterina,*
- 5,1a—1f a 5,2a—2b podrobnosti o přímlově Esterině u Achašveróše,*
- 10,3l závěrečné vysvětlení o vzniku řecké verse.*

Vulgáta tyto dodatky přináší souhrmně na konci knihy Ester (10,4—16,24).

Kniha nás uvádí do zimního či přesněji jarního sídla perských králů v Šušanu a nejedna podrobnost ličení prokazuje autorovy dobré znalosti perského prostředí. I samo jméno královo jako by nasvědčovalo historické hodnověrnosti. Achašveróš je totiž hebrejský tvar jména známého v jeho pořečtené podobě jako Xerxes (485—465). Jenže zde končí historické pozadí. Žena Xerxova je známa pod jménem Améstris, nikoli Vašti nebo Ester. Proto jsme i královo jméno ponechali v jeho méně známé hebrejské podobě, aby všeobecně známá řecká podoba nesoúdala k neoprávněným historickým závěrům.

Není ovšem nutno upadat z jedné krajnosti do druhé. Zjištění, že osobnosti vystupující v knize Ester nejsou postavy historické, svedlo mnohé badatele k pokusu vysvětlit je jako veličiny mythologické. V Mordokajovi a Esteře byla 'objevena' babylónská božstva Marđuk a Istar (podobá jmen je jistě nápadná!) ~ proti nimž stála dvojice élamských božstev Human a Mašti (Haman a Vašti). Jenže Vašti nebyla manželkou Hamanovou a jméno Mašti vycházelo ze špatného čtení élamských textů. Humanovou manželkou byla Kiri-riša (sr Zereš, 6,13). Také neznáme žádný soudobý mythus o zápasu těchto božských dvojic, takže se dnes všeobecně od tohoto mythologizujícího výkladu upouští.

K nemožnosti historizovat obsah knihy Ester jen ještě tolik: Byl-li Mordokaj odvečen do babylónského zajetí spolu s králem Jekonjášem (= Fójakinem, r. 598 př. Kr.), bylo mu v době Xerxově aspoň 130 let. U historického Xerxa se těžko dá předpokládat, že by byl podepsal dekret povolující vyhlazení Židů. To se neshoduje s politikou perských králů. A zrovna tak je vyloučeno, aby kterýkoli perský král trpně přihlížel vraždění desetitisíců příslušníků svého vlastního národa.

Není tím ovšem řečeno, že kniha Ester vůbec nezrcadlí nějaké skutečné události. Pogromů prožilo židovstvo v nejrůznějších dobách a zemích velmi mnoho. Vzpomínky na ně jsou v knize Ester zhuštěny do jediné události, která skončí zářným zachráněním. Proč je tato událost položena právě do doby Achašverošovy, nedovedeme říci. Můžeme se jen dohadovat a hledat spíše důvody theologické než historické. Perská doba je vcelku jednoznačně pokládána za údobí náboženské svobody. Nejen král Kýros, ale i jeho nástupci vycházejí vstříc požadavkům Božího lidu. A přece ani v této době poměrně příznivé nepřestal být Boží lid existenčně ohrožován. Právě období klidu a oddechu přináší nejednou nebezpečí záluďnější než údobí vysloveně násilnická. To může být důvodem zařazení děje do perské doby. Přitom zápas Božího lidu se neodhrává ve svaté zemi a v Jeruzalémě, nýbrž v zemi zajetí, v diaspoře.

Židovstvo slaví podnes radostně, až rozpustilé svátky púrim každoročně zjara. Věští-li se při nich symbolicky Haman, připomíná to lidové zvyky mistry zachované i u nás, když náš lid utápí Smrtku, symbolizující Zimu, která ustoupila Vesně a s ní přicházejícímu novému životu. Třebaže se v kanonickém textu knihy Ester nevyskytuje jméno Hospodin (jahve) ani slovo Bůh, aby prý rozjaření účastníci při proklínání Hamana nevyslovili neobežetně toto svaté jméno (sr Ex 20,7), jde v celém příběhu právě o vítězství Boží nad všemi temnými mocnostmi a o záchranu jeho lidu ze situace téměř beznadějně. — 'Den Mordokajův' je poprvé zmiňován v 2Makk 15,36, tzn. že se v Palestině svátky púrim (= den Mordokajův) slavily nejpозději od r. 160 př. Kr. Vznik knihy Ester však bude třeba hledat nejspíše o mnoho dříve, snad ještě v době perské, která končí vítězstvím Alexandra Makedonského nad Persii r. 333 př. Kr. (dobyťí Syrie).

APOKRYFNÍ ZAČÁTEK KNIHY

Mordokajův sen

^{1a} V druhém roce vlády Artaxerxa Velikého, prvního dne měsíce nisanu, měl sen Mardochaios, syn Jaira, syna Semeiova, syna Kisaiova z kmene Benjamínova, ^{1b} člověk žid, bydlící v městě Súsách, významný člověk, sloužící na královském dvoře. ^{1c} Byl ze zajatců, které odvedl do zajetí babylónský král Nabuchodonosor z Jeruzaléma s judským králem Jechoniou. ^{1d} A toto byl jeho sen: „Hle, hlasy a hřmot, hromy a zemětřesení, hrůza na zemi. ^{1e} A hle, přišli dva veličt draci, oba připraveni spolu zápasit, a ozval se jejich veliký řev. ^{1f} A na jejich řev se připravil všecken národ k válce, aby válčil proti národu spravedlivých. ^{1g} A hle, den mrákovy a tmy, útlisk a tíseň, znásilňování a hrůza veliká na zemi. ^{1h} Celý spravedlivý národ propadl zmatku; báli se zlého od nich, byli připraveni, že zahynou, a volali k Bohu. ¹ⁱ Z jejich volání jako z malého pramínku vznikla veliká řeka s množstvím vody. ^{1k} Vzešlo světlo a slunce, ponížení byli povýšeni a pohltili slavné.“

^{1l} Mardochaios procitl po spatření toho snu; uchovával v srdci to, co Bůh zvolil učinit, a až do noci se všemožně snažil to pochopit. ^{1m} Když odpočítval Mardochaios na dvoře s Gabathou a Tharrou, dvěma královskými kleštěnci střežícími palác, ¹ⁿ vyslechl jejich rozhovor, odhalil jejich záměry a pochopil, že se připravují vtáhnout ruce na krále Artaxerxa. Oznamil to na ně králi. ^{1o} Král vyšetřil oba kleštěnce, a když se přiznali, byli odvedeni. ^{1p} I dal král zapsat tyto věci do pamětní knihy. Také Mardochaios o tom napsal. ^{1q} Potom uložil král Mardochaiovi, aby sloužil v paláci, a obdaroval jej za to. ^{1r} Ale Aman Bugajský, syn Amadathův, který se těšil vážnosti u krále, dychtil uskoďit Mardochaiovi a jeho lidu kvůli těm dvěma královským kleštěncům.

Apokryfní dodatky ke knize Ester velmi výmluvně prokazují, že vyšly z jiného duchovního prostředí nežli vlastní kniha v kanonické podobě. Proto jsme v překladu zachovali i odlišný ráz slohu a pravopis vlastních jmen. Mordokaj se tedy bude zde počítěn nazývat Mardochaios, z Hamana se stane Aman apod. Poznat spojitost nebude těžké. Důležitější je, že jako král je jmenován Artaxerxes, nikoli Achašveroš neboli Xerxes. Tím se děj knihy Ester časově posunuje do blízkosti knihy Ezdrášovy a Nehemjášovy.

Apokryfním autorům bylo zatěžko unést břímě skrytého Boha, který na svůj lid dopouští různé zkoušky a vydává jej do ruky nepřátel. Bible

nás učí vidět milostivého a blízkého Hospodina např. i za ponížením Josefa, který sestupuje do egyptských hlubin, trpí, ale je povýšen a zachraňuje lid svůj i egyptský (Gn 37—50). I kniha Ester ví o záchraně lidu, ale ví také o čisté lidské touze po pomstě. Tuto drsnost se apokryfní dodatky snaží zmírnit. Snaží se proniknout tajemstvím skrytého Boha a postihnout Boží záměry v dějinách, vyhmátnout všechny spoje a spojitosti. Propadají různým *spekulacím*, odvolávají se na sny a vlastně oslabují odevzdanost do ruky Boží, kdy se člověk mlčky sklání před Božím tajemstvím.

Podivný *Mordokajův sen* zůstává prozatím neobjasněn. S vysvětlením se setkáme až v kap. 10. Prozatím jen uvádí další události jako seslané od Boha a jím i předurčené. Snem ohlašuje sám Bůh svoje záměry, i když je dočasně nechá zastřené rouškou tajuplnosti.

Celkem nezávisle na snu odhalí Mordokaj *spiknutí* proti králi; krále zachrání, ale současně na sebe přivolá i zlobu mocného Hamana. Tak se v apokryfním úvodu roztáčí naplno kolo příštích událostí a uvádějí se zprávy, o kterých pojedná kanonický text až později.

1. ACHAŠVERÓŠ A VAŠTI

1,1—22

Král pořádá okázalou hostinu a zapuzuje královnu.

I ¹Stalo se to za dnů Achašveróšových^a; ^bto je ten Achašveróš^b, který kraloval nad sto dvacetí sedmi^c krajinami od Indie^d až po Nubii^d. ²Za oněch dnů, když král Achašveróš seděl na svém královském trůnu na hradě v Šúšanu, ³v třetím roce svého králování uspořádal hodokvas pro^e všechny své velmože a vasaly^f. Vojenští činitelé perští a médští, šlechta a správcové krajin byli shromážděni před ním. ⁴Po mnoho dní^g, po sto osmdesát dnů, přitom vystavoval na odiv bohatství své královské slávy a skvostnou nádheru své velikosti. ⁵Když pak ty dny^h skončily, uspořádal král pro všechny lid, co byl na hradě v Šúšanu, od největšího po nejmenšího, sedmidenníⁱ hodokvas na nádvoří v zahradě královského paláce. ⁶Sněhobílé tkaniny lněné a bavlněné i látky purpurové a fialové byly zavěšeny na bělostných a šarlatových provazech, povlečených stříbrnými kruhy na mramorových sloupech. Zlatá a stříbrná lehátka stála na mozaikové dlažbě z alabastru a mramoru, z perleti a drahokamů. ⁷Nápoje se podávaly

ve zlatých nádobách, z nichž každá byla jiná. A vína královského bylo mnoho, jak se na krále sluší. ⁸Popíjelo se na pokyn králův podle libosti^j. Tak totiž uložil král všem hodnostářům svého domu, aby každému vyhověli podle přání. ⁹Také královna Vašti uspořádala hostinu pro ženy v královském domě krále Achašveróše.

¹⁰Sedmého dne, když král měl z vína dobrou náladu, nařídil ^kMehúmanovi, Bizetovi, Charbónovi, Bigtovi, Abagtovi, Zetarovi a Karkasovi^k, sedmi dvořanům^l, obsluhujícím krále Achašveróše, ¹¹aby před něho^m přivedli královnu Vašti s královskou korunou. Chtěl národům a velmožům ukázat její krásu; byla totiž půvabného vzhledu. ¹²Ale královna Vašti se zdráhala přijít, jak jí vzkázal král po dvořanech^l. Král vybuchl prudkým hněvem a zahořel zlostí. ¹³Obrátil se na mudrce znalce časů, neboť tak se královny záležitosti předkládaly všem znalcůmⁿ zákonů a práv světských i náboženskýchⁿ. ¹⁴Nejblíže mu byli ^oKaršena, Šetar, Admata, Taršiš, Meres, Marsena, Memúkan, sedm^o perských a médských velmožů, kteří ^psměli hledět na královu tvář a v království zaujímalí první místo^p. ¹⁵Otázal se: „Co se má podle práva stát s královnou Vašti za to, že neučinila, co jí po dvořanech^l vzkázal král Achašveróš?“

¹⁶Tu řekl Memúkan^q před králem a velmoži: „Královna Vašti se provinila nejen proti králi, ale i proti všem velmožům a proti všem národům, které žijí ve všech krajinách krále Achašveróše. ¹⁷Zpráva o královnině činu se donese jistě ke všem ženám a uvede jejich manžely v jejich očích v nevážnost, až se bude říkat: „Král Achašveróš nařídil, aby před něho přivedli královnu Vašti, a ona nepřišla!“ ¹⁸Ještě dnes stejně odpovědí kněžny perské a médské, až uslyší o královnině činu, všem královským velmožům a bude z toho příliš nevážnosti a mrzutosti. ¹⁹Uzná-li to král za vhodné, ať vydá královské nařízení, které se zapíše mezi zákony perské a médské a nebude přestupováno, že Vašti už nesmí předstoupit před krále Achašveróše; a její královskou hodnost ať dá král druhé, lepší než je ona. ²⁰Až se vyhláška, kterou král učiní, rozhlásí po celé jeho říši — a ta je obrovská —, všechny ženy budou prokazovat úctu svým manželům od největšího až po nejmenšího.“ ²¹Králi i velmožům se ten návrh zalíbil a král učinil podle slov Memúkanových^q. ²²Poslal listy do všech krajin králových, všude do všech krajin jejich písmem a všude do všech národů v jejich jazyku, aby každý muž vládl ve svém domě^r a aby mluvil řečí svého lidu^r.

^aArtaxerxa, O'. — ^{b-b} × V. — ^c × P (:Da 6,2 [= 1 K]). — ^{d-d} × O'. — ^{e-e} své oblíbenice a pro ostatní národy, O'. — ^f dosl. služebníky. — ^{g-g} × O'. — ^{h+} svatební, O'. — ⁱ šestidenní, O'. — ^j nebo: bez nucení. — ^{k-k} odlišná jména, nejednotně tradovaná, O' P (jako první Aman = Haman, O'). — ^l H. sáris = kleštěnec (v. 10.12.15). — ^m H. krále. — ⁿ⁻ⁿ H. dát-vá-dín. — ^{o-o} O' uvádí jen tři odchylná jména, P sedm, ale bez číselného údaje. — ^{p-p} sedávali před králem a vystupovali před ním v královské bráně, P. — ^q Múchaos, O' (~ v. 21). — ^{r-r} × O'; a aby to bylo uvedeno ve známost všem národům, V.

(1) = 8,9 :: Da 6,2 (= 6,1K) (2) Neh 1,1 (9) : Da 5,2 (10) : Př 23,29-33 31,4n (16) : 1Kr 22,10nn (19) 3,9 8,5; : Da 6,9n (= 8n K); : 1S 15,28 (22) 3,12 8,9 : Da 6,26 (= 25K)

1-9 Král Achašveroš svolává v 3. roce své vlády místodržící provincií, velitele vojska a jiné vlivné úředníky k *okázalé hostině*. Po sto osmdesát dní vystavuje veřejně na odív doklady bohatství své veleříše, která ve své době neměla sobě rovné. Slavnosti jsou zakončeny sedmidenním hodokvasem. Není zcela jasno, proč k slavnosti dochází až třetího roku královny vlády. Byla snad první leta vyplněna válkami (tak Ringgren)? Spíše tu můžeme předpokládat každoročně se opakující výroční slavnosti nastolovací, které ve starém Orientě splývaly se svátky novoročními, v babylónském okruhu o jarní rovnodennosti. Týdenní hýřivé obřady jsou výrazem radosti nad vítězstvím 'nepřemoženého Slunce' a vracejícího se života. Za číslovkou 'třetí' je snad možno vidět vyprávěčský záměr umístit příběh do určitého času, pakliže to nebyl jen obvyklý údaj uvádějící obrat k něčemu novému (sr 4,16 5,1 8,9). Číslo 'tři' mělo své místo i v mythologii (vk Oz 6,2). Současně probíhá i podobná *slavnost pro ženy*, pořádaná královnou, ačkoliv se z jiných zpráv dá soudit, že se ženy účastnily slavnosti spolu s muži (sr Da 5,2). Je možné, že některé úseky sedmidenních hodů a obřadů byly společné a jiné oddělené. Popis vnějších okolností a výzdoby zahrady vyvolává představy až pohádkové, neskutečné nádhery, ale je ověřen zprávami řeckých autorů a do jisté míry i archeologickými nálezy.

10-12 Král opojený vínem ztrácí soudnost (Př 20,1) a smysl pro právo a zákon (Př 31,4n). Nařizuje, *aby se královna dostavila* a vystavila svou krásu na odív opojeným hodovníkům. Dvořané, kleštěnci, jdou vyřídít příkaz. Vašti odmítne poslechnout. Z rabínské literatury se dozvídáme, že se měla dostavit *nahá*, ozdobená jen královskou korunou. Řecký historik Herodotos ví o podobném případě, kdy lydský král Kandaules byl tak hrdý na krásu své manželky, že ji ukázal nahou jednomu svému velmožovi (který krále později zabil; I. 8—12). V případě Achašverošově se královo přání spíše vysvětlí novoročními obřady, k nimž odedávna náležely i božské zásnuby. Králové při nich vystupovali jako viditelní zástupci bohů.

Není vyloučeno, že vyprávění tu vnáší do perské scény prvek babylónský. Kultury plodnosti tam zaujímaly významné místo, zatímco královnin odpor prokazuje duchovní postoj zcela odlišný. Rozhodně tu nejde jen o spor z oblasti veřejné morálky, jak se mnohdy příslušný text vykládá. Také králův hněv se nedá vysvětlit jen jako projev uražené ješitnosti, ale spíše jako hněv strážce starých obyčejů. Král byl nejen králem Peršanů, ale právě tak i Babylónanů a jiných národů a perská politika ctěla náboženské city všech poddaných. Královnin odpor mohl některé ranit, a tu bylo nutno viníka potrestat. Tak se aspoň na věc díval král.

13-15 Král v tomto případě však *nechce soudit sám*. Předkládá případ nejvyššímu tribunálu, mužům, kteří byli znalci „zákonů a práv světských i náboženských“ (sr Segert, 255). Spravedlivé právo ovšem nemohou odvodit z jakýchkoli tradic znalci „historií a věcí od dávných časů stálých“ (Kv), natož pak astrologové z konstelace hvězd (KeB a Z). Ze slov biblického vyprávěče navíc vycitujeme osten ukazující na vyloženě bezprávní stránku sporu. I když to není přímo řečeno, nemůže být nikdo na pochybách, že rozsudek vyzněl podle přání krále, třebaže se zdálo, že královna svou krásou získala jeho srdce. A pokud jde o jeho rádce, byli přece také účastníky slavnosti a lze pochybovat o tom, zda rozhodovali střídlivě.

16-20 *Mluví královských rádců* Memúkan vysloví nahlas, co se zřejmě od něho očekávalo. Vystupuje v roli známé u falešných proroků, jednajících podle vůle chlebovářcovy (sr 1Kr 22,10nn). Královnino rozhodnutí vylíčí jako krok ohrožující celou říši. Vysloví obavu, aby zveřejněný čin Vašti nevyvolal vzpouru kněžen, a uzavírá, že její potrestání je nutné z vyššího hlediska obecného dobra. Autor knihy je však dalek toho, královnou postavit do špatného světla; zjevně straní zapuzené Vašti. Král totiž jedná pod vlivem vína, jeho rozhodování má rysy despoty. Jednání krále není nijak ospravedlněno vystoupením vypočítavého mudrce a jeví se jako *bezprávi*. To vyplývá i z toho, že nebyla dodržena zásada, že rozhodnutí učiněná v opojení vínem měla být druhého dne přezkoumána (Segert, 245). Naopak bylo rozhodnutí provedeno ihned — a už se o Vašti nic dalšího nedozvíme. Ale za počínáním všech zúčastněných, ať tu rozhodovaly pohnutky jakékoli, stojí nejmenovaný Bůh jako svrchovaný rozhodčí. Dokáže i lidské vášně a spáchané křivdy (sr příklad egyptského Josefa, Gn 50,20) podříditi svým spasitelským záměrům. Otevírá cestu Ešteře, aby se stala nástrojem záchrany svého lidu.

21-22 Mezitím král, podepřen souhlasem velmožů, vydá *neodvolatelný zákon*, který má být uveden v známost a respektován ve všech provinciích: muž necht je vládcem svého domu a žena ať se mu ve všem přizpůsobí. Dovětek, že muž má mluvit řečí svého lidu, není srozumitelný

a Septugianta jej vypouští. Sotva jde jen o to, že se mu má žena podřídit ve všem, i v řeči a víře, je-li jiného původu.

Není možné nevsimnout si *jemné ironie*, jež tvoří spodní tón celého popisu perské mocnosti. Za obrovskou mocí a pohádkovým bohatstvím se tají úzkost z rozpadu. Vždyť stačí tak málo, jen neposlušnost jedné ženy, třebaže to je královna, aby se celá veleříše ocitla v křečích provázecích rozklad. A druhá věc, která přímo bije do očí, je prostinká pravda, skrytá a nevyřčená, že Bůh uprostřed zmatků a zdánlivě nesmyslných událostí prosazuje a uskutečňuje plán záchranu svého lidu. Co se prozatím děje, je právě úvodem k Božímú zásahu do života vyvoleného lidu.

2. MORDOKAJ A ESTER

2,1—3,6

a) Ester královnou

2,1—18

Na místě zapuzené Vašti se stává královnou Ester.

2 ¹Po těchto událostech, když opadla zlost krále Achašveróše, ²vzpomněl si na Vašti, na to^a, co učinila, i na to, jak o ní bylo rozhodnuto. ³Tu řekli královští panoši, kteří ho obsluhovali: „Ať vyhledají pro krále dívky, panny půvabného vzhledu! ⁴Král nechť ustanoví ve všech krajinách svého království dohlížitele, aby shromáždili všechny dívky, panny půvabného vzhledu, na hrad v Šúšanu, do ženského domu, pod dohled^b královského kleštěnce Hegaje^c, strážce žen, kde se jim poskytne náležitá péče. ⁵Ta dívka, která se králi zalíbí, stane se královnou místo Vašti.“ ⁶Králi se návrh zalíbil a učinil tak.

⁷Na hradě v Šúšanu byl jeden žid jménem Mordokaj, syn Jáira, syna Šimeiho, syna Kíšova, Benjamínec. ⁸Byl odveden do zajetí z Jeruzaléma, ⁹se zajatci, kteří byli odvedeni do zajetí spolu s judským králem Jekonjášem^d, kterého dal odvést do zajetí babylónský král Nebúkadnesar. ¹⁰Vychovával Hadasu^e neboli Ester, dceru svého strýce^f, protože neměla otce ani matku. Byla to dívka krásné postavy a půvabného vzhledu. Po smrti jejího otce a její matky si ji Mordokaj vzal za vlastní^g,

⁸Když se rozhlásil králův výrok, totiž jeho zákon, a mnoho dívek bylo shromážděno na hradě v Šúšanu pod dohled^b Hegajův, byla vzata i Ester do královského domu pod dohled^b Hegaje, strážce žen. ⁹Dívka se mu zalíbila a získala jeho náklonnost. Neprodleně jí poskytl náležitou péči i přiděly jídla. Přidělil jí též sedm vyhlédnutých dívek z královského domu a přemístil ji i její dívky do nejlepší části ženského domu. ¹⁰Ester neoznámila nic o svém lidu a o svém původu, protože Mordokaj jí přikázal, aby to neoznámovala. ¹¹Denně se Mordokaj procházel před nádvořím ženského domu, aby se dověděl, jak se Esterě daří a co se s ní děje. ¹²Na každou dívku přicházela řada, aby vešla ke králi Achašveróšovi, po uplynutí dvanácti měsíců^g, ¹³podle zákona pro ženy^h. Tak dlouho totiž trvaly přípravy: šest měsíců mazání myrhovým olejem a šest měsíců balzámy, s ostatní náležitou ženskou péčí. ¹⁴Pak vcházela dívka ke králi. Vše, oč si řekla, bylo jí dáno, když z ženského domu měla vejít do domu králova. ¹⁵Za večera vešla a za jitra se vracela do druhého ženského domu, pod dohled^b královského kleštěnce Šaašgazeⁱ, strážce ženin^j. Ke králi už nevešla, ledaže by si ji král oblíbil; pak byla zavolána jmenovitě.

¹⁶Když přišla řada na Esteru, dceru Abíchajila^k, strýce^l Mordokajova, ¹⁷m kterou si vzal za vlastní^m, aby vešla ke králi, nežádala nic, nežⁿ co řekl královský kleštěnec Hegaj, strážce žen. A Ester získala přízeň všech, kdo ji spatřili. ¹⁸Tak byla Ester vzata ke králi Achašveróšovi do jeho královského domu desátého^o měsíce — to je měsíce tebet^p — v sedmém^q roce jeho králování. ¹⁹Král si Esteru zamiloval nade všechny ženy; získala jeho přízeň a náklonnost nade všechny panny. Na hlavu jí vložil královskou korunu a ustanovil ji královnou místo Vašti. ²⁰Potom král uspořádal veliký hodokvas^r pro všechny své velmože a vasaly^s, hostinu k Esterině počtě. Poskytl také krajinám úlevy ²¹a rozdával dary, jak se sluší na krále^t.

^{a-a} :: nevzpomněl si na Astin (= Vašti), pamětliv toho, O'. — ^bH. k ruce (v. 3.8.14). — ^cH. zde: *hégg'* (jinde: *héggaj*); × O' (v. 3.15); Gai, O' (v. 8). — ^{d-d} × O'. — ^e × O'. — ^f + Aminadaba, O'. — ^g dosl. za dceru; za ženu, O'. — ^h dnů, P. — ^{i-h} × O'. — ⁱ Gaie, O'; Šagšagšira, P; Susagaziho, V. — ^j = vedlejších žen, souložnic. — ^k Aminadaba, O'. — ^l bratra, V. — ^{m-m} × O'. — ⁿ dosl. za dceru. — ^o × O'. — ^p dvanáctého, O'. — ^q padar, O'. — ^r o čtvrtém, P. — ^s + sedmidenní, O'. — ^t dosl. služebníky. — ^{š-š} × O'.

(4) :: 1Kr 11,1nn (5) 1S 9,1 (6) 2Kr 24,10-15 (7) :8,1 (9) :Gn 39,21 Da 1,9 (10) :Mt 16,20 17,9 (11) :Ez 3,17 (13)

:Ž 45,15n (15) 9,29 (17) Př 21,1; :Gn 41,37nn Da 1,19 2,46
(18) 1,3 :Da 5,1

¹⁻⁴ 'Zlost' člověka ztrochuje. Když opadne, jako vody potopy (Gn 8,1; H. obojí = š-k-k), probouzí se člověk k novému životu. Za ním však zůstává spoušť a zkáza (jako po potopě). Zašlé nelze obnovit; je možný jen nový začátek. Král si sice 'vzpomněl' na Vašti, ale případ je pro něj jeho tehdejší rozhodnutím neodvolatelně vyřízen. Proto neváhá Septuaginta přímo prohlásit, že si nevzpomněl. (Překlad židovské diasporu tu líčí krále neoblomného a tvrdého, aby tím více vynikl vliv Estery na 'lva', jehož srdce mělo být změněno: Přídavky 4,17s). V náplni hebrejského slovesa 'vzpomenout' (H. z-k-r) nacházejí někteří vykladači stopu lítostivého ohlédnutí na „bezpráví jí učiněné a tak tuhým dekretem stvrzené, jehož nijak měniti možné nebylo“ (Kv ~ KeB). Osobní služebníci královí chtějí rozptýlit královny chmury a radí mu, aby dal zvláštními úředníky hledat v celé říši (nejen v sedmi vybraných rodech, jak bylo obyčejem, podle Herodota) *nejkrásnější panny*, z nichž by jedna mohla zaujmout místo zapuzené Vašti. Dívky byly nejprve uvedeny do královského harému, kde dostaly „všelijaké věci, jakož strany šatstva, tak i strany strojení se krásného a vonného“ (Kv). Jelikož přípravy trvaly potom po celý rok, dá se soudit, že se dívky neučily jenom se krásnit, nýbrž že se jim dostávalo i různého vzdělání. Mnohé z harémových žen byly např. znalé hudby apod. Ze 350 konkubin Dareia III. (336—330) ovládalo 320 hru na hudební nástroje (Segert, 246), jíž krále rozptylovaly.

⁵⁻¹¹ Jakoby ukryt pod pohanským jménem žije v Šušanu muž z královského rodu Saulova, *Benjáminec Mordokaj*. V jeho jménu se ozývá jméno babylónského nejvyššího boha Marduca (sr Jr 50,2); jako osobní jméno židů narozených v zajetí babylónském je doloženo v seznamech navrátilců (Ezd 2,2 Neh 7,7). Podání ho vidí jako zajatce, odvlčeného z Jeruzaléma r. 598 (sr 2Kr 24,10—15), ale jméno spíše naznačuje, že šlo o člověka narozeného až v Babylónii.

Už v úvodu bylo poukázáno na to, že jméno Achašveroš nelze v knize Ester ztotožnit s jménem perského krále Xerxa, známého např. z Ezd 4,6. Proto Kraličtí ztotožňují Achašveróše s Dareiem I. (521—485). I tak by byl Mordokaj star aspoň 90 let. Protože však byl příbuzným mladé Estery, pokoušejí se jiní vykladači o nejrůznější harmonisaci. Žádná nemůže vést k cíli, protože nepočítá se záměrem vyprávění. Judský král Jekonjáš (Jójakín) není jmenován bezdůvodně. Vždyť jím žil Davidův rod dál a přežil všechny doby zkoušek (Mt 1,11n). Umístění děje do blíže neurčitelné doby perské vytváří časový odstup, zahrnující období více pokolení, která nepoznala zemi otců a nevyrůstala ve stínu chrámu Hospodinova. Nechce být proto stoletá postava Mordokajova typem žida-vyznavače, který neotřesně věren víře otců bdí nad svými spoluvyznavači jako jejich pěstoun a čeká na svou chvíli, až bude oceněna jeho služba?

Mordokaj přijal za vlastní dceru svého strýce, *krásnou Esteru*. Souvisí její jméno se jménem babylónské bohyně Ištar? Nebo s perským slovem *star* = hvězda? Její hebrejské jméno Hadasa značí Myrtu; ta byla symbolem nového života (sr vk Za 1,8); Septuaginta toto jméno neuvádí. Výchovou vtiskl Mordokaj dívce vědomí sounáležitosti s lidem, z něhož vzešla. Podle Septuaginty pomýšlel vzít si ji za ženu. Patrně tím měla být podtržena obět obou, když šlo o záchranu jejich lidu. Hebrejský původní text o takových úmyslech Mordokajových nic neví.

Jako Josef (Gn 40nn) a Mojžíš (Ex 2nn) v Egyptě nebo Daniel v dvoře babylónském (Da Inn) stane se i Ester *nástrojem Hospodinovým* k záchraně jeho lidu. Zatím žije neznáma, ukryta před očima světa, ale poslušna příkazů svého pěstouna, který nad ní starostlivě bdí, i když se dostala do králova harému. O svém původu nic nevyzradí. Nejedná tak z nedostatku víry, nýbrž proto, že „všeliká věc má jistý čas“ (Kaz 3,1 K). Vždyť i sám Ježíš přikazuje svým učedníkům, aby prozatím nevyzrazovali, kdo je jejich Mistr (Mt 16,20 17,9). Náhdera a cizí prostředí ji neodrodí, jako později ani Mordokaje. „Mardocheus a Ester, zlatohlavy a šarlaty a perlami oplývající, však pýchu pokorou přemohli; v čem, když se stále měli, zvelebeni jsou tak, že jsouce vězňové, i nad těmi, kdo je zajímali, panovali!“ (Kv; citují Hieronyma).

¹²⁻¹⁸ Po dlouhých *přípravách* (syrská Pešitto zkracuje měsíce na dny) vcházely dívky ke králi, snad v okázalém průvodu (Ž 45,15n), snad postupně, každý den jiná (sr Herodot, III. 69). Potom byly přeloženy do jiného domu a mnohá už po celý život krále nespátřila, pokud si on sám na ni nevzpomněl. I Ester se musela podrobit všem obřadům. Liší se však od ostatních dívek tím, že nevyslovuje zvláštní přání, ale řídí se pokyny harémového strážce Hegaje, který si Esteru od prvního okamžiku oblíbil. Snad rozpoznal dobrou vyhlídku Estery a chce si naklonit *příští královnou*. Přidělil jí proto sedm služebnic a uvedl ji do zvláštního oddělení ženského domu (v. 9). Když na ni přišla řada, aby vešla ke králi, poradí jí, jak se ozdobit. Ringgren čte snad správně mezi řádky, že ostatní dívky chtěly zapůsobit na krále nadměrným množstvím ozdob. Ester dá na radu královského kleštěnce, který jako strážce domu žen nejlépe věděl, jak na krále zapůsobit. Podle Septuaginty si naopak Ester nevzala nic z toho, co jí Hegaj nabízel, ale sotva proto, že nechtěla být královnou (: Riessler, 24). Text O' se spíše vysvětlí tak, že Ester nechtěla poskvřnit náboženské předpisy svého lidu. Ozdoby dívek mohly mít magické poslání (talismany, sr Ex 11,2 12,35). Na takovou 'pomoc' ovšem Ester nespolehá.

Ester si získává královo srdce a po čtyřech letech má říše zase královnou. Královská *svatba* je spojena opět s hodokvasem (podle Septua-

ginty sedmidenním, :: 1,5). I tentokrát je vydán královský výnos, ale příznivý: snížení daní (nebo úleva vojenské služby nebo amnestie? Ringgren). V den svatby, v sedmém roce své vlády, uskutečňuje král to, co bylo dobrým řádem v Izraeli (Dt 15,1nn aj.). Je to už stopa pozhnaného vlivu Estery na pohanského krále? Jak opačný vliv měly pohanské ženy na Šalomouna (1Kr 11,1nn)!

b) Mordokaj a Haman

2,19—3,6

Mordokaj odhalí spiknutí proti králi a Haman chystá zhoubu židům.

^{19t} Když se podruhé shromažďovali panny^t, seděl^u Mordokaj v královské bráně. ²⁰ Ester dosud nic neoznámila o svém původu^v a o svém lidu, jak jí přikázal Mordokaj^v. Řídila se jeho slovy^w, jako když byla u něho a on ji vychovával^x. — ^{21y} V oněch dnech, kdy Mordokaj seděl v královské bráně^y, rozlítli se^y Bigtan a Tereš^y, dva královi dvořané^{yy} z strážců prahu^{zz}, a chtěli vztáhnout ruku na krále Achašveróše. ²² Ale Mordokaj se o té věci dověděl, oznámil to královně Ester a Ester to^a řekla králi^a Mordokajovým jménem^a. ²³ Záležitost se vyšetřila, vina byla prokázána a oba byli pověšeni na kůl. ²⁴ Pak to bylo zapsáno před králem do kroniky^{aa}.

3 ¹ Po těch událostech král Achašveróš povýšil Hamana, syna Hamedatova, Agagovce^a, a povznesl jej. Postavil jeho křeslo nad křesla všech velmožů, které měl při sobě. ² Všichni královi vasalové^b, kteří zasedali v královské bráně, klekali a kořili se před Hamanem, neboť tak přikázal král. Ale Mordokaj neklekal a nekořil se. ³ Královi vasalové^b, kteří zasedali v královské bráně, se Mordokaje tázali: „Proč přestupuješ králův příkaz?“ ⁴ Říkali mu to den co den, ale on jako by je neslyšel. Tak to oznámili Hamanovi, ^c aby viděli, obstojí-li odůvodnění Mordokajovo^c. Oznámil jim totiž, že je žid. ⁵ Když si Haman všiml, že Mordokaj před ním nekleká a že se nekoří, naplnil ho vztek. ^{6od} Bylo mu však příliš málo^d vztáhnout ruku na Mordokaje samotného, protože mu oznámili, z jakého lidu Mordokaj pochází^e. Proto dychtil Haman vyhladit v celém Achašveróšově království všechny židy, lid Mordokajův.

t-t x O'. — usloužil, O'. — v-v x O'. — w+ aby se bála Boha a plnila jeho přikázání, O'. — x+ a Ester nezměnila svůj způsob života, O'. — y-y x O'. — y-y x O'. — yy dosl. kleštěnci. — z-z velitelé tělesné stráže, O'. — ž+ protože Mardochoios byl povýšen, O'. — o spiknutí, O'. — á-á x O'. — aa-aa A král dal rozkaz, aby bylo zanešeno na paměť do královských analů o oddanosti Mardochoiově k (jeho) chvále, O'. — [K. 3] ^a bůgajského, O' (některé rpp gógajského a 9,24 makedónského); z rodu Agagova, V. — ^b dosl. služebníci (v. 2.3). — c-c x O'; + že Mardochoios se staví proti královským slovům, O'. — d-d dosl. pohrdl ve svých očích. — e-e x O'.

(19) :Jb 29,7nn (21) 6,2 (23) 6,1 [K. 3] (1) 1S 15,32; ::Ex 17,14 Nu 24,7 :Gn 41,40 Da 6,3 (= 2 K) (2) :Gn 41,43; :Mt 4,9n (3) :Sk 5,28n (6) Př 27,3 Ž 37,12 83,5

^{2,19-23} Co je míněno 'druhým shromažďováním panen'? O královně už bylo rozhodnuto. Je proto možno myslet na hromadný odchod zbývajících dívek do druhého ženského domu. Není také vyloučeno, že slůvkem 'podruhé' (H. *šénit*) je připomenuto, že se o téže věci píše podruhé, že to tedy je glosa. Ještě jednou se také zdůrazňuje, že Ester o svém původu nic nevyzradila. Z nejasného textu vyplývají však jasně aspoň dvě skutečnosti: a) Ester stále jedná podle pokynů Mordokajových. Septuaginta zde poprvé vsunuje zmínku, že se Ester bojí Boha. Snad i králův výnos o úlevách (v. 18) byl inspirován Esterinou vzpomínkou na zákon Mojžíšův. b) Mordokaj má určité postavení na královském dvoře, „seděl v královské bráně“ (sr Jb 29,7nn). To postihli už Kraličti: „Za příčinou t. nějaké své povinnosti, snad s jinými spolustrážnými u brány královské také strážným byl, jakž i v. 21 vysvětluje“ (viz též překlad O'!). Zde se zvláštním řízením Pána lidských cest dozvídá o spiknutí proti králi. To je příležitost pro zbožného autora apokryfních Přídavků ke knize Ester, aby se pokusil sdělením dalších podrobností odhalit tajemství a tak knize vtiskl charakter duchovní četby.

^{3,1-6} Bez souvislosti s předchozím činem Mordokajovým vstupuje na scénu dvořan Haman a je, neznámo proč, vyznamenán králem a povýšen. Na příkaz králův mají všichni Hamanovi vzdávat poctu, jaká náležela jen bohu a králi. Mordokaj ji odmítá, protože jako žid smí takovou čest vzdávat jen Hospodinu (Da 3,9nn).

Přízviskem Agagovec je naznačeno, že v konfliktu mezi Hamanem a Mordokajem ožívá nadčasová zášť Amálekovců (1S 15,7 sr Ex 17,8—16 Nu 24,7) a Esauovců (Gn 36,10.12.16) proti Jakobovcům, Božímu lidu. Septuaginta zčásti charakterizuje Hamana přímo jako Gógovec, tedy zploucené apokalyptického nepřitele Izraelova (Ez 38n); v hlavních rukopisech však čte o něm Búgaios, což může souviset s perským přízviskem boha Mithry *baga* a charakterisovat jej jako ctitele

Mithrova. Někteří vykladači dokonce myslí na nějakou nám neznámou perskou rodinu Agagovců.

Vyznavačský postoj Mordokajův upoutá pozornost. Mordokaj zdůvodní odpírání božské pocty prohlášením, že je žid (Judejec, tj. Vyznavač). Pro čtenáře příběhu je to jasné, ale královským dvořánům to zní jenom jako odkaz na zvláštnost a oddělenost tohoto lidu. Vlastní důvody jim zůstávají skryty. Jsou proto zvědaví na pevnost Mordokajových zásad i na to, zda tato výjimka dojde respektu. Kupodivu teprve na udání si Haman všimne odpěrače a rozlítí se do nepřítelů. Kvůli jednomu odpůrci chce sáhnout ke 'konečnému řešení' židovské otázky. Čeká jen na vhodnou příležitost — a tou bude nejbližší novoroční slavnost.

3. OHROŽENÍ ŽIDŮ

3,7—5,14

a) Dekret proti židům

3,7—15

Haman docílí vydání výnosu o vyhlazení židů v celé Achašverošově říši.

⁷V prvním měsíci — to je v měsíci nisanu — v dvanáctém roce vlády krále Achašveróše vrhali před Hamanem púr — to znamená los —¹ pro jednotlivé dny a měsíce, ²až po¹ dvanáctý² — to je měsíc adar.

⁸Tu řekl Haman králi Achašveróšovi: „Je tu jeden lid, roztroušený a oddělený mezi národy po všech krajinách tvého království. Jejich zákony jsou odchylné od zákonů všech národů a zákony královskými se neřídí. Proto není pro krále výhodné, aby je ponechal na pokoji. ⁹Uzná-li král za vhodné, nechť dá písemný příkaz, aby je zahubili. Deset tisíc centněřů stříbra odvážím do rukou úředníků, aby je uložili do královských pokladů.“

¹⁰Král sňal s ruky svůj pečetní prsten a dal jej Agagovci^h Hamanovi, ^hsynu Hamedatovu, protivníkovi židů^{h1}. ¹¹Potom řekl král Hamanovi: „To stříbro je dáno tobě, i ten lid. Nalož s ním, jak uznáš za dobré.“ ¹²Třináctého dne prvního měsíce byli povoláni

královští písaři a bylo zapsáno vše, jak přikázal Haman královským satrapům a místodržitelům v jednotlivých krajinách a velmožům z jednotlivých národů, pro každou krajinu¹ jejím písmem a pro každý národ jeho jazykem. Psalo se jménem krále Achašveróše a pečetilo se královým prstenem. ¹³Dopisy byly poslány po rychlých poslech do všech krajin králových, aby vyhladili, povraždili a zahubili všechny židy, od mládence po starce, děti i ženy, v jednom dni, třináctého^k dne dvanáctého měsíce — což je měsíc adar; a kořist po nich aby si vzali jako lup¹. ¹⁴Opis spisu měl být vydán jako zákon všude ve všech krajinách a zveřejněn všem národům, aby byly přichystány na ten den. ¹⁵Rychlí poslové spěšně vyjeli, jak uložil král, sotvaže byl zákon vydán na hradě v Šúšanu. Král a Haman pak zasedli k pití, zatímco^m v městě Šúšanu zavládl zmatek.

¹⁻¹ kterého dne a měsíce + by měl být vyhlazen lid židovský, a vyšel měsíc, V. — ²⁻² × O'; + aby pobili rod Mardocheiův v jednom dni, a los padl na čtrnáctý den měsíce, O'. — ^{h-h} × O'. — ⁱ⁺ aby opatřil pečeti výnos proti židům, O'. — ^{j+} od Indie až po Etiopii do 127 krajin, O'. — ^k prvního, O'. — ^{lv} O' následuje apokryfní přídavek. — ^{m+} mezi židy, V.

(7) Ex 12,2 13,4 (*'abib* = *nisan*) Neh 2,1; Est 9,24-26; Př 16,33
(8) Dt 4,27 :Lv 26,33; Dt 4,5-8; Da 3,12 :Sk 16,20n; Ezd 4,13
:Sk 19,27 (9) 4,7 7,4 :Př 12,6 (10) ::8,2 :Gn 41,42 (12)
Da 3,4; :1Kr 21,8 (15) :Am 6,6; ::Est 8,15 :Př 29,2 Ž 37,7-11

⁷⁻¹⁵K novoročním obyčejům patřilo i *vrhání losů*. Jimi se určovala budoucnost povšechně i příhodný okamžik pro různé akce konkrétně. Podle toho jedná nyní i Haman. Měsíc *nisan* (zvaný též *'abib*) byl měsícem, kdy si židovstvo připomíná vysvobození z Egypta (Ex 12,2 13,4). Nyní však jako by tentýž měsíc měl přinést lidu zkázu a zmařit Hospodinovo dílo spásy.

Haman o svém úspěchu nepochybuje. V audienci u krále získá plnou moc k *likvidaci Mordokajova lidu*. Velmi všeobecnými slovy vyděsí krále vylíčením podvatné existence rozptýleného a odlišného lidu, který nerespektuje zákony země. Pro svůj černý záměr se snaží naklonit krále i slibem zisku pro královskou pokladnu. „Tyrané ani nákladů znamenitých k potlačení nevinných nelitují“ (Kv). Spíše však obnos 10.000 centněřů stříbra měl být kupní cenou, kterou Haman byl ochoten zaplatit, aby jeho vlastnické právo na židy nemohlo být uvedeno nikým v pochybnost (sr 4,7 7,4). Je zbytečné ptát se, chtěl-li náklad uhradit dodatečně zabráním majetku povražděných. O výši nabídnutého obnosu si uděláme představu srovnáním s válečnou kořistí Alexandra Velikého jen

v Šúšanu. Podle Strabona obnášela 49.000 talentů zlata a stříbra. Jeden talent = 26 kg, jeden *kikkâr* (překládáme 'centnér') vážil zhruba 30 kg, 'těžký' *kikkâr* dvojnásobek.

Důvodem k likvidaci židů má být jejich *náboženská odlišnost* (určená Zákonem, Dt 4,5—8), která proniká i tam, kde se v obcanském životě značně přizpůsobují svému prostředí (Mordokaj i Ester nesou cizí jména). Před králem jsou však obviněni především z nepřátelského *politického postoje*, ohrožujícího prý zájmy státu, neboť odmítají bezvýhradný královský nárok na člověka. Šlo ovšem o to, že Haman chtěl zamaskovat soukromý spor mezi sebou a Mordokajem; proto z něho udělal spiknutí proti základům společnosti.

Král se ani neptá, o jaký lid tu jde. S pečatním prstenem odevzdává Hamanovi *plnou moc*. Má vyhotovit královým jménem dekrety, jež ponesou královskou pečeť. Josef kdysi takové plné moci užil k záchraně života druhých (Gn 41n), moc v rukou Hamanových by nutně vedla ke zkáze, kdyby nezasáhl Hospodin.

Dekret je vydán 13. nisanu — den před svátkem velikonočního beránka, pesachu. Rychlí poslové se okamžitě rozjedou, aby roznesli do všech provincií rozlehlé říše *příkaz k pogromu*, k němuž má dojít za 11 měsíců. Rozsáhlé přípravy na neodvolatelnou zhoubu mají vystupňovat útrapy nešťastníků, zasvěcených smrti, z níž zdánlivě není uniknutí. I když nedovedeme určit konkrétní historické pozadí knihy Ester, víme, že židovstvo prožilo velmi mnoho neobyčejně krvavých pogromů (sr 3Makk), nejhorší v nedávných letech. Stojí za zmínku i zpráva Ciceronova (De lege Manilia 3,7), že pontský král Mithridates dal r. 90 př. Kr. povraždit za jediný den všechny Římány v Malé Asii, asi 80.000 až 150.000 mužů. Nelze tedy záměr Hamanův odmítnout jako nemožný.

Septuaginta za v. 13 vsunuje domnělé znění výnosu:

^{13a} *Toto je opis listu: „Veliký král Artaxerxes knížatům a místodržícím 127 krajín od Indie až po Etiopii píše toto: ^{13b} Jako vladař mnohých národů a mocnár nad celým světem jsem pojal úmysl, ne sveden smělou mocí, ale jednaje vždy co nejmírněji a s laskavostí, že budu spravovat životy poddaných za všech okolností bez bouří, že obnovím v království pořádek a bezpečnost cest až k hranicím a že zajistím všem lidem vytoužený mír. ^{13c} Dotázal jsem se svých rádčů, jak by se to dalo dokonale provést; muž, vynikající u nás svou rozvážností, osvědčený nekolisavou oddaností i pevnou věrností, zastávající druhou hodnost v království, jménem Aman, ^{13d} nás upozornil, že ve všech kmenech po světě je přimíšen jakýsi nepřátelský lid, který je svými zákony v rozporu s každým národem a stále obchází královská ustanovení, takže se naše společná vláda, bezvadně námi vedená, nemůže upevnit.*

^{13e} *Uváděli jsme tedy, že tento jediný národ vůči každému člověku zaujímá stále nepřátelský postoj, že vede cizí způsob života podle svých zákonů, že se v nepřátelském smýšlení proti našim zájmům dopouští nejhorších zločinů, takže království nemůže dojít k lidu. ^{13f} Proto jsme vám nařídili, abyste ty, kdo budou uvedeni v dopisech od Amána — který je našim druhým otcem a je pověřen těmi záležitostmi —, všechny s ženami i dětmi od kořene vyhubili nepřátelskými meči, bez slitování a bez výjimky, čtrnáctého dne dvanáctého měsíce adaru tohoto roku. ^{13g} Dávni i nynější nepřátelé ať jsou v jediném dnu násilím donuceni sestoupit do podsvětí, aby nám pro budoucí čas ponechali naše záležitosti klidné a bez otřesů.*

Apokryfní znění výnosu rozvádí Hamanovo obvinění (8) a nápadně připomíná i pozdější smyšlené žaloby proti křesťanům, jako by oni byli osnovatelé nepokojů, strůjci zločinů a příčinou přírodních katastrof. Edikt je zveřejněn tak, že o něm vědí i židé (sr. 4,8). Ale výsledkem ediktu není uklidnění v zemi, nýbrž tím větší zmatek (15; podle Vulgáty snad jenom mezi židy). A mezitím se král s Hamanem oddávají pitkám.

b) Mordokajův plán záchrany

4,1—17

Na Mordokajovu výzvu se Ester rozhodne přimluvit u krále za svůj lid.

4 ¹ *Mordokaj se dověděl o všem, co se stalo. Roztrhl si šat, oblékl zíněné roucho a posypal hlavu popelem. Vyšel doprostřed města a převelice hořekoval^a. ² Tak došel až před královskou bránu. Do královské brány totiž nebylo dovoleno vejít v zíněném rouchu. ³ A všude, v každé krajině, kamkoli se dostal králův výrok, totiž jeho zákon, židé konali veliké smuteční obrady s postem, pláčem a naříkáním; mnohým se staly lůžkem zíněné roucho a popel. ⁴ Tu přišly Esteriny dívky^b a její kleštenci a oznámili jí to. Královnu sevřela nesmírná úzkost. Poslala šaty, aby oblékli Mordokaje a snáli s něho zíněné roucho. Ale on je nepřijal. ⁵ Ester tedy zavolala Hatáka^c z královských dvořanů^d, který byl ustanoven osobně pro ni, a přikázala mu, aby vyzvěděl od Mordokaje, oč jde a proč to dělá. ^{6e} Haták vyšel k Mordokajovi na městské prostranství před královskou branou^e. ⁷ Mordokaj mu oznámil všechno, co ho potkalo, i obnos stříbra, které Haman slíbil odvážit do královských pokladů za židy, aby byli zahubeni. ⁸ Dal*

mu také opis vydaného zákona o jejich vyhubení, který byl vydán v Šúšanu, aby jej ukázal Esterě a oznámil jí to, též aby jí vyřídil příkaz, aby vešla ke králi prosit ho o milost a přimluvit se u něho za svůj lid.⁹ Haták^c přišel a oznámil Esterě Mordokajův vzkaz.¹⁰ Ester však řekla Hatákovi^c a přikázala mu vyříditi Mordokajovi: ¹¹„Všichni královi vasalové^e i lid králových krajin vědí, že pro každého muže i ženu, kteří by bez pozvání vešli do vnitřního nádvoří ke králi, platí jediný zákon — usmrtit! Jen ten, k němuž král vztáhne zlaté žezlo, zůstane naživu. Já jsem už třicet dní nebyla zavolána, abych vešla ke králi.“¹² Esterin vzkaz oznámili Mordokajovi.

¹³ Mordokaj však vzkázal Esterě: „Nedomnívej se, že v domě králově vyvázneš životem, jediná ze všech židů.¹⁴ Budeš-li v tuto chvíli skutečně mlčet^h, úleva a záchrana vyvstane židům jindeⁱ, ale ty a rod^j tvého otce zahynete. Kdo ví, zda jsi nedosáhla královské hodnosti^k právě pro chvíli, jako je tato.“¹⁵ Ester dala odpovědět Mordokajovi: ¹⁶„Jdi, shromazď všechny židy, kteří jsou v Šúšanu, a postě se za mne. Nejezte a nepijte po tři dny, v noci ani ve dne. Také já a mé dívky se budeme takto postit. Potom půjdu ke králi, třebaže to není podle zákona. Mám-li zahynout, zahynu.“¹⁷ Mordokaj odešel a učinil všechno, co mu Ester přikázala.

^a+ Odstraněn má být národ, ničím se neprovinivší. O'. — ^b× P. — ^eAchrathaia, O' (v. 5.9.10). — ^ddosl. kleštěnců. — ^{e-e}× O'. — ^f+ pamětliva daň své bezvýznamnosti, jak jsem tě na rukách choval, protože (teď) Aman, který je druhý po králi, mluvil proti nám k smrti; vzývej Hospodina a mluv ke králi o nás a vytrhni nás ze smrti! O' — ^gdosl. služebníci. — ^hneuposlechně-li, O'. — ⁱdosl. z jiného místa. — ^jdosl. dům. — ^k+ a nebyla vyvolena, P.

(1) :Gn 37,34 Joz 7,6 2S 3,31 Mt 11,21 (3) :Iz 22,4n Da 9,3 (4) Ž 77,3 (7) 3,9 (11) 5,2 8,4 (13) Př 24,11n (14) :Nu 23,23 1S 12,22 :Jr 31,36; L 9,24; Gn 45,7 (16) 2Pa 20,3; L 18,7; :Sk 20,24 21,13 1J 3,16

¹⁻³ Zatímco ve městě zavládne chaos, Mordokaj i jeho lid konají *kající obřady*; odívají se žíněným rouchem, posypávají si hlavu popelem a postí se. To vše je doprovázeno hlasitým nářkem i na veřejnosti. Smutek je vyvolán hrozícím pogromem, k němuž dal král souhlas — a královské slovo platilo u Peršanů za neodvolatelné. Stažení prstenu s královny ruky „působilo víc než kázání 48 proroků a 7 prorokyn, neboť je obrátilo k dobrému“, totiž k pokání, uvažuje Rabbi Abba ben Kahana v babyloňském Talmúdu (cituje Vischer, 28).

⁴⁻⁸ Ester se dovídá od svých otrokyň a kleštěnců, že před branou sedí Mordokaj v šatě kajčnicka. Z toho lze usuzovat, že v jejím okruhu se ví o tom, že patří k Mordokajovi. Ester tuší něco zlého a chce s Mordokajem osobně hovořit. Proto mu posílá šaty, neboť v rouchu kajčnicka nesmí do paláce vkročit. Když je odmítne, nezbyvá jí jiná možnost, než s ním hovořit prostřednictvím důvěryhodného eunucha Hatáka. Mordokaj mu *oznámí chystaný pogrom* a zprávu potvrdí opisem dekretu, z něhož se Ester poprvé dovídá o hrozící zkáze. Zmínka o obnosu, který Haman nabídl pro státní pokladnu, má podtrhnout kritickou vážnost situace. Je nutno neprodleně jednat. Jen Ester může zachránit svůj lid přimluvou u krále.

⁹⁻¹⁴ Ester však *váhá* vstoupit před krále, jako kdysi Mojžíš váhal předstoupit před faraóna (Ex 3). Má k tomu důvod: nepovolán nesmí nikdo ke králi. I jí hrozí nebezpečí, tím spíš, že 30 dní už nebyla ke králi zavolána. Její rozpaky a obavy přemůže nikoli přímo Hospodin jako u Mojžíše, nýbrž Mordokaj svými důvody (Gerleman, 21), které připomínají teologii příběhů Josefových (Gn 37nn). Snad se stala Ester právě pro záchranu svého lidu královnou (14 sr Gn 45,7). Odmítne-li být nástrojem záchrany, přijde záchrana odjinud, doslovně z jiného 'místa'. Vykладаči této záhadné výpovědi jsou na pochybách, zda Mordokaj myslí na vlivné židy v perském státním aparátu (Bardtke, 333), či zda zámlkou naznačuje, že počítá s 'nadzemskou instancí' (Gerleman, 22), která může zasáhnout, když všechny lidské nástroje selžou, tedy s Bohem; jeho jméno v pozdějším židovstvu bylo různě opisováno, i slovem 'místo' (Ringgren, 391), protože 'místo' znamenalo i chrám a pak přeneseně i toho, kdo v něm neviditelně sídlil. Mordokaj Esteriny rozpaky vskutku rozptýlí. Jít ke králi je nebezpečné, ale stejně nebezpečné je chtít se tomu vyhnout; pogrom se nezastaví ani před královským palácem a stihl by také ji. Bude-li chtít život zachránit mlčením, ztratí jej (sr L 9,24).

¹⁵⁻¹⁷ Po dramatickém rozhovoru, jehož napětí zvyšují vzkazy, vyřizované tlumočnickem, Ester *uposlechne*. Slova „Mám-li zahynout, zahynu“ neznamenají 'zoufalou rozhodnost' (Ringgren, 391), ani resignující 'dobrovolnou odevzdanost před hrozícím osudem' (Bardtke, 335), ale pokornou odevzdanost do ruky toho, bez jehož vůle se nic nemůže stát (Da 3,17n sr Mt 26,39). Proto je na místě püst, který tu znamená víc, než jen 'morální podporu soukmenovců' (Ringgren, 391). Je to projev spoluúčasti na těžkém zápase o poslušnost víry při velikém poslání. Zjištění, že v něm Ester není opuštěna, je kontrastním protějškem scény getsemanské, kde Vykupitel bojoval svůj boj 'sám a sám'.

Septuaginta na tomto místě zařazuje apokryfní modlitbu Mordokajovu a Esterinu:

^{17a} A pomodlil se Mardochaios k Hospodinu, pamětliv všech Hospodinových činů: ^{17b} „Hospodine, Pane a Králi všemohoucí! V tvé moci je všechno a nikdo ti nemůže odolat, když ty chceš Izraele zachránit. ^{17c} Neboť ty jsi učinil nebe a zemi i všechno podivuhodné pod nebem, a jsi Pánem všeho, a nikdo se tobě, Pánu, nepostaví na odpor. ^{17d} Ty znáš všechny věci, ty víš, Pane, že jsem to neučinil ani z pýchy, ani ze zpujnosti, ani ze slávychtivosti, když jsem se neklaněl zpujnému Amanovi. Rád bych jistě libal chodidla jeho nohou pro záchranu Izraele. ^{17e} Ale nečinil jsem to, abych nepovýšil slávu člověka nad slávu Boží. A nebudu se klanět nikomu lež tobě, svému Pánu, a nebudu to dělat ve zpujnosti. ^{17f} A nyní, Hospodine, Bože, Králi, Bože Abrahamův, ušetři svůj lid, neboť nás sledují, aby nás zničili, a usilují od základu vyhubit tvé dědictví. ^{17g} Nepřehližej svůj lid, který sis vykoupil z Egypta. ^{17h} Vyslyš mou prosbu a slituj se nad svým podílem, a náš zármutek obrať v radost, abychom zůstali naživu a opěvovali tvé jméno, Hospodine. Neumlčuj ústa těch, kdo tě chválí!“ ¹⁷ⁱ I celý Izrael nařikal ze vši síly, protože měli před očima smrt.

K postu patří nerozlučně modlitby (Da 9,3 Mt 17,21). Apokryfní přídavky k řecké versi knihy Ester chtějí zaplnit tuto mezeru v popisu Esteriných příprav její obsáhlou modlitbou:

^{17k} I královna Ester se utekla k Hospodinu ve smrtelném boji; odložila své královské roucho a oblékla roucho sklíčenosti a žalu, a místo znamenitých ozdob si pokryla hlavu popelem a prachem. Svě tělo velice ponižovala a každičké místo, které dříve na něm rozkošně zdobila, pokrývala vyrvanými vlasy a takto se modlíla k Hospodinu, Bohu Izraelovu:

^{17l} „Pane můj, náš Králi! Ty jsi jediný. Pomoz mi, opuštěné a nemající opory lež v tobě, neboť nebezpečí je na dosah. ^{17m} Od narození jsem slyšela v otcovském rodu, že ty, Hospodine, jsi vyvolil Izraele ze všech národů a naše otce ze všech jejich předků, aby se ti stali věčným dědictvím. Učinil jsi jim, co jsi slíbil. ¹⁷ⁿ Avšak nyní jsme zhrěšili před tebou, a ty jsi nás vydal do rukou našich nepřátel za to, že jsme oslavovali jejich bohy. Jsi spravedlivý, Hospodine. ^{17o} Ale oni teď nemají dosti na hořkosti našeho otroctví, nýbrž vložili své ruce na ruce svých model k přísaze, že zruší zaslíbení tvých úst, že zničí tvé dědictví, že rozbijí ústa tvých oslavovatelů a uhasí slávu tvého domu a tvůj oltář. ^{17p} Chtějí otevřít ústa národů k poctě marnosti a na věky obdivovat krále, který je pouhým tělem. ^{17q} Neodevzdej, Pane, žezlo těm, kdo vůbec nejsou, ať se neposmívají našemu pádu, ale obrať jejich záměr proti nim. Toho pak, kdo začal proti nám, učiní výstražným příkladem. ^{17r} Rozpomeň se, Pane, v době našeho útlaku se dej poznat a dodej mi odvahu, Králi bohů a Vládce všeho stvoření. ^{17s} Vlož mi do úst příhodná slova před lvem a proměň

jeho srdce, aby zanevřel na našeho protivníka k záhubě jeho i těch, kdo s ním stejně smýšlejí. ^{17t} Nás však svou rukou vysvobod a pomoz mně opuštěné, neboť nemám nikoho než tebe, Pane. ^{17u} Znáš všechny věci a víš, že jsem nenáviděla slávu přestupníků zákona a že si ošklivím lože neobřezaných i každého cizince. ^{17v} Ty znáš mou tíseň, že si ošklivím znamení své vznešenosti, které nosím na hlavě, když se musím ukázat; ošklivím si je jako nečistý cár hadru a nenosím je ve dnech klidu. ^{17x} Tvá služebnice nejedla z Amanova stolu, nepřispívala jsem k lesku královny hostiny, ani jsem nepila víno úliteb. ^{17y} Tvá služebnice neměla ode dne, co s ní došlo k této změně, až podnes potěšení v ničem, než v tobě, Hospodine, Bože Abrahamův. ^{17z} Ó Bože silný nade všechny, vyslyš hlas zoufajících a zachraň nás z ruky zlosynů; a mne vysvobod z mé úzkosti!“

Modlitba nepostrádá rysy biblických modliteb, zvláště žalmů. Vidí souvislost mezi bídou a neposlušností lidu. Opírá se o Boží vyvolení, spojuje společné vyznání lidu s osobními prosbami aj. Ale obsahuje i rysy, které nesměřují k novozákonnímu naplnění: prosbu o pomstu a vyzvedávání vlastních předností. Prolínání ryzích motivů biblické víry a zákonnického záslužnictví je příznačné pro pozdní židovskou zbožnost. Proti ní musel bojovat i Ježíš z Nazaréta.

c) Ester před králem 5,1—14

Ester nepozvána předstupuje před krále a zve jej s Hamanem na hostinu.

5 ¹ Třetího dne si Ester^a oblékla královské roucho a stanula na vnitřním nádvoří králova domu proti královu domu. Král seděl na svém královském trůnu v královském domě proti vchodu do domu. ² Jakmile spatřil královnu Ester stojící na nádvoří, získala jeho přízeň. Král vztáhl k Esterě zlaté žezlo, které držel v ruce. Ester se přiblížila a dotkla se hlavice žezla.

³ Tu jí řekl král: „Co ti je, královno Ester? Jaká je tvá žádost? Až do poloviny království ti bude dáno.“ ⁴ Ester odpověděla: „^b Uzná-li král za vhodné, nechť král s Hamanem přijde dnes na hostinu, kterou jsem pro něho připravila.“ ⁵ Král řekl: „Pospěšte k Hamanovi, ať se splní Esterino přání!“ ⁶ I přišel král s Hamanem na hostinu, kterou připravila Ester. ⁶ Když popíjeli víno, řekl král Esterě: „Jaká je tvá prosba? Bude ti splněna. Jaká je tvá žádost? Až do poloviny království ti bude vyhověno.“

⁷Ester odpověděla: „Toto je má prosba a žádost: ⁸Jestliže jsem získala královu přízeň a jestliže král uzná za vhodné splnit mou prosbu a vyhovět mé žádosti, necht' opět přijde král s Hamanem na hostinu, kterou pro ně připravím; zítra pak učiním, jak praví král.“

⁹Onoho dne vyšel Haman rozradostněný a v dobré náladě. Avšak když spatřil v královské bráně Mordokaje, ⁹že nepovstal ani se před ním netrásl^c, naplnil Hamana vztek. ¹⁰Ale ovládl se a šel domů. Pak poslal pro své oblíbence a pro svou ženu Zereš. ¹¹Vypočítával jim slávu svého bohatství a množství svých synů, i všechno, čím ho král povýšil a povznesl nad velmože a královny vasaly^d. ¹²A pokračoval: „Kromě toho nepozvala královna Ester na hostinu, kterou připravila, s králem nikoho jiného než mne, a také na zítřek jsem k ní pozván s králem. ¹³Ale to všechno mě nemůže blažit, dokud se musím dívat na toho žida Mordokaje, jak sedí v královské bráně.“ ¹⁴Tu mu řekla jeho žena Zereš i všichni jeho oblíbenci: „Ať udělají kůl vysoký padesát loktů, a ráno řekni králi, aby naň pověsili Mordokaje. Jdi na hostinu s králem radostně.“ Hamanovi se ta řeč líbila a dal udělat ten kůl.

a+ když se přestala modlit, O'. — b+ Dnes je můj slavný den, O'. —
c× O'. — d^odosl. služebníky.

(2) :Neh 2,4 Př 21,1; Est 4,11 8,4 (3) v. 6 7,2 9,12 :Mk 6,23 (4) 1,19 7,3 (8) 7,3; 6,14 (9) Jb 20,5; :Da 3,16-19 (11) :Ž 49,7 52,9 Jr 9,22n (= 23n K) 1Tm 6,17 (12) Př 27,1 (13) :1 Kr 21,4 Ž 112,10 Iz 57,20n (14) :Ž 7,16n 37,14n.32n

¹Po skončení postní přípravy odloží Ester *třetího dne* roucho kajčnic a v královském šatě vstoupí do nádvoří před královským audienčním sálem. Napětí chvíle je pro řeckou versi vítanou příležitostí oživit příliš stručně líčený děj psychologickými postřehy v chování Estery i krále a vysvětlit náhlý zvrat Božím zásahem do mysli královny.

^{1a}Když se vznešeně upravila, vzývala Boha Vševidoucího, Spasitele. Pak vzala s sebou dvě komorné; o jednu se opírala jakoby rozmařile, druhá šla za ní a nesla ji vlečku. ^{1b}Rděla se nad rozkvětem své vlastní krásy a její obličej byl jasný a milý, ale její srdce bylo sevřeno strachem. ^{1c}Když prošla všemi dveřmi, stannula před králem; seděl na královském trůnu a měl na sobě úplný slavnostní úbor, byl celý ve zlatě a v drahokamech a byl velmi hrozný. ^{1d}Zvedl obličej, žhnoucí slávou, a pohlédl s nejvyšším hněvem, až královna ztrácela vědomí a zesinala, takže se

musela nachýlit k hlavě komorné, která šla před ní. ^{1e}Tu Bůh změnil králova ducha k mírnosti; král se opanoval, sestoupil s trůnu, uchopil ji do náruče, dokud se nevzchopila, a domlouval jí pokojnými slovy: ^{1f}„Co je ti Ester? Já jsem tvůj bratr, buď dobré mysli, nezemřeš! Naše nařízení je jen pro obecný lid. Pojď ke mně!“

²Jako kdysi Josef (sr Gn 39,21), tak i Ester získává přízeň královu v nepříznivé situaci (sr Př 16,7 21,1). Její krása není v kanonickém textu výslovně zmíněna, ale apokryfní přídavky naznačují, že právě jí dosahuje nového vítězství. Král, který si na ni celý měsíc ani nevzpomněl (4,11), pocítí k ní novou náklonnost a milostivě se k ní skloní. Bible tu záměrně vypouští všechno, co by mohlo svádět k psychologizování, aby čtenář vycítil, že zde nerozhodují jen lidské city, nýbrž že v pozadí celého dění stojí neviditelně, skrytě sám Bůh.

Septuaginta vkládá krátký Esterin rozhovor s králem:

^{2a}Řekla mu: „Viděla jsem tě jako Božího anděla. Srdce se mi rozbourilo strachem z tvé slávy. Neboť jsi, pane, hodný obdivu a tvůj obličej je plný milosti.“

^{2b}Zatímco mluvila, upadla do mdlob. Král se potekal a všechno jeho služebnictvo ji pouzbuzovalo.

³⁻⁸Král velkoryse slibuje splnit Esterino přání. Jeho slova připomínají podobný slib Heródův (Mk 6,23). Ester svou prosbu nevysloví hned, ale pozve krále s Hamanem na hostinu, kterou chystá. I na ní ještě odkládá své přání na příští setkání při další hostině. Nápadné odklady vysvětlují vykladači skoro napařad psychologicky (zkouška králova smýšlení, probouzení žárlivosti u krále, ukolébání Hamana do bezpečí, selhání odvahu u Ester aj.), ale to neodpovídá ani intenci knihy, ani stavbě příběhu. Hebrejské znění psychologizující motivy spíše potlačuje, jen Septuaginta je rozvíjí. Jasnější světlo vnese do příběhu srovnání s Mojžíšovými audienčními návštěvami u faraóna, který stále ruší dané slovo. Toto srovnání neukáže jen rozdíl mezi zatvrzelostí faraónovou a ochotou Achašveróšovou (Gerleman, 23), ale vynikne jím především skrytá Boží rezie: odklady jakkoli motivované vytvářejí potřebný časový prostor a tak připravují 'shodu okolností', která umožní příznivé vyřešení dramatické situace, odkládáním ještě vystupňované. Septuaginta i Josefus Flavius psychologizací oslabují tento rys skrytého Božího vedení, který je společný této knize s příběhy Josefovými v Genesi.

⁹⁻¹⁴Na samolibost a slavomam Hamana, zpitého vyznamenáním a podporovaného v tom pochlebováním ženy a oblíbenců, padá jediný stín: Mordokaj. Pokud tu bude on, nemůže být Hamanova radost plná,

neboť potud je zde oblast, kde Haman není uznávaným pánem. Na zlou radu své ženy osnuje krutou pomstu. Postaví nápadně vysoký kůl (25m), na který má být naražen nebo pověšen Mordokaj.

Ale i ve vystupňovaném lidském zmatku *jedná Bůh* neomylně, i když skrytě. Na modlitby svých věrných řídí královo srdce jako potůčky vod a připraví pro Esteru otevřené dveře a příznivé přijetí. Haman, drážděný neúctou Mordokajovou až k psychopatické nepřičetnosti, bez moudrých rádců, kteří by ho varovali, připravuje si sám rychlý konec. Na Esteru i na Mordokajovi jsou naproti tomu patrné znaky toho života, jaký působí Bůh při svých věrných: Ester je ochotna přinést 'živou oběť', oběť vlastního života (Ř 12,1n 1J 3,16); Mordokaj svým vyznavačským postojem odhaluje propastnost zla v počínání Hamanově, jeho velikášství, neuznávající vyšší autoritu a nepočítající s živým Bohem, které nemůže skončit jinde než v naprosté záhubě (sr Iz 14,10—15).

4. ZÁCHRANA ŽIDŮ 6,1—9,19

a) Pocta Mordokajovi 6,1—14

Místo souhlasu k popravě dostane Haman příkaz, aby vzdal poctu Mordokajovi.

6 ¹Oné noci ^aspánek prchal od krále^a. Poručil tedy, aby přinesli kroniku památných událostí, a ty byly králi předčítány. ²Našel se zápis, jak Mordokaj oznámil na ^bBigtanu a Tereše^b, dva královny dvořany^c ze strážců prahu, že chtěli vztáhnout ruku na krále Achašveróše. ³Král se otázel: „Jaká pocta a jaké povýšení byly za to Mordokajovi uděleny?“ Královští panoši, kteří ho obsluhovali, odvětili: „Nedostal vůbec nic.“ ^{4d}Tu se král otázel: „Kdo je na nádvoří?“ Mezitím přišel ^ena vnější nádvoří králova domu^e Haman promluvit si s králem, aby dal pověsit Mordokaje na kůl, který pro něho připravil. ⁵Panošové řekli králi: „To je Haman, stojí na nádvoří.“ A král řekl: „Ať vstoupí!“ ⁶Haman vstoupil a král se ho otázel: „Co se má stát s mužem, kterého chce král vyznamenat?“ Haman si v duchu^f řekl: „Koho

jiného než mne by král chtěl vyznamenat?“ ⁷A odvětil králi: „Muži, kterého chce král vyznamenat, ⁸ať přinesou královské roucho, které oblékal král, a přivedou koně, na němž jezdil král, ⁹a na jeho hlavu ať vloží královskou korunu.“ ⁹Roucho a kůň ať jsou odevzdány do rukou někoho z královských velmožů a šlechticů, oni ať obléknou muže, kterého král chce vyznamenat, ať ho na koni provedou po městském prostranství a před ním provolávají: Tak se jedná s mužem^h, kterého král chce vyznamenat!“ ¹⁰Nato řekl král Hamanovi: „Pospěš, vezmi roucho a koně, jak jsi pověděl, a učiň tak židu Mordokajovi, který sedíⁱ v královské bráně. Nezanedbej ani slova z toho, co jsi pověděl!“ ¹¹Haman tedy vzal roucho a koně, oblékl Mordokaje a provedl jej na koni po městském prostranství a provolával před ním: „Tak se jedná s mužem^h, kterého chce král vyznamenat!“ ¹²Mordokaj se vrátil do královské brány, zatímco Haman spěchal domů smuten a se zakrytou hlavou. ¹³Vypravoval své ženě Zereš a všem svým oblíbencům všechno, co ho potkalo. I řekli mu jeho mudrci^j a jeho žena: „Je-li Mordokaj, který je počátkem tvého pádu, původu židovského, nic proti němu nezmůžeš, ale podleheš mu^k.“

¹⁴Ještě s ním rozmlouvali, když dorazili královi dvořané^o a spěšně odvedli Hamana na hostinu, kterou připravila Ester.

a-a Hospodin vzdálil sen od krále, O'. — b-b × O'. — c-dosl. kleštěnce (v. 2.14). — d+ Zatímco král se vyptával na oddanost Mardochoaiovu, hle, Haman byl na dvoře, O'. — e-e × O'. — f-dosl. v srdci. — g-g podle V (~K); × O'; H. vztahuje větu na koně. — h-s každým člověkem, O' ~ V (v. 9.11). — i-slouží, O'. — j-přátelé, O'; + které měl v radě, V. — k+ protože je s ním Bůh živý, O'.

(1) :Da 6,19 (= 18 K) (2) 2,21-23 :Ž 112,6 (3) :Gn 40,23 Kaz 9,15 (4) 5,14 (6) :Př 18,12 Abd 3n (8) :Da 5,29 (9) :Gn 41,42n (10) 2Pt 2,9 (11) :Př 14,19 L 1,51n (12) :1Kr 21,4; :Jr 14,3n (13) Nu 24,9 (14) 5,8

¹⁻³Tu noc před zhoubou, kterou Haman chystá Mordokajovi, nemůže král usnout a dává si číst z *královské kroniky*. Septuaginta vidí v souhře okolností (bezsná noc, čtení z kroniky) Boží řízení, které přivodí počátek zvratu v dramatickém sledu událostí. Podle Septuaginty jak nespavost, tak i podnět přinést kroniku pochází od Pána. Tak je král upomenut na svou záchranu (2,21—23), která zůstala neodměněna (sr Gn 40,23 Kaz 9,15). Král chce opomenutí neprodleně napravit.

⁴⁻¹⁰Haman se dostavil už za časného jitra, aby si vymohl králův souhlas k Mordokajově popravě. Na vnějším nádvoří očekává povolení ke vstupu. Je uveden do domu a vnáší do děje tragikomický rys. Dotázán,

jak by měl král vyznamenat dobrodince, jemuž je velice zavázán, navrhuje bez obvyklých dvorních zdvořilostí *pocty přímo královské* (sr Gn 41,42n). Je přesvědčen, že král může mít na mysli jen jeho, už pro předchozí královu přízeň (3,1). Zatajením jmen dostává scéna napínavý ráz; pikle proti záměrně nejmenovaným nepřátelům království (3,8) se obracejí proti jejich osnovatelům. Haman se stane obětí vlastního sebezbožnění, jeho brutalita se stane směšnou a nakonec jej zahubí. Aniž dosáhne cíle své návštěvy, musí Haman svého největšího odpůrce z králova pověření poctit a svůj návrh do nejmenších podrobností provést na nenáviděném Mordokajovi. Text tu však skýtá jisté těžkosti. Přidrželi jsme se po vzoru Kralických úprav Vulgáty, že Mordokajovi měla být na hlavu vstavena *královská koruna* (sr 8,15, kde je však užito jiného výrazu). Podle hebrejského textu měla být vstavena na hlavu koni (proto, že šlo o pohanskou korunu?); Septuaginta tuto zmínku vypouští. Jako doklad 'korunovaných' koní se uvádějí dochovaná vyobrazení z asyrské oblasti (KeB). Mordokajova zásluha o záchranu Achašveróšova života má konečně dojít podobného ocenění, jako kdysi Josefova zásluha o záchranu Egypta před hrozícím hladem. Z děje vyplývá, že Achašveróš nevěděl o tom, proti komu byly vydávány jeho jménem vyhlazovací dekrety. Snad je i zde zachycena zkušenost židů z diaspor, kteří se museli bát ne tolik vlastních vládců, jako pletichaření jejich rádců a oblíbenců.

¹¹⁻¹³Haman navrhoval, aby poctu královu oblíbenci vzdal někdo z 'královských velmožů a šlechticů'. Nyní je tento úkol svěřen jemu osobně. Odpovídalo to jeho čestnému postavení u dvora. Tím více ovšem vyniká *kontrast* mezi jeho velikostí a blížící se zkázkou. Ani takový dvořan jako Haman na Mordokaje nestačí. Stručně, bez jediného zbytečného slova, je podána zpráva, že Haman rozkaz splnil. Jako by tu hebrejský text chtěl naznačit problematičnost nového Mordokajova postavení. Ostatně se Mordokaj okamžitě zase vrací na své místo v královské bráně, jako by se nic nepříhodilo. Křivdí mu tedy Šalóm ben Chorín tvrzením, že se dává krátkozrace oslavovat a hromadí tak proti sobě nenávisť k příštímu pogromu (cit. Bardtke, 349).

Po splněním úkolu se Haman zdrcen vrací domů. Ve chvíli, kdy doufal, že se bude s nejbližšími radovat z potupné a hrozné smrti Mordokajovy, přináší jako *neblahé znamení* zprávu o poctě, kterou musel proti své vůli prokázat svému nepříteli. Objeví se nový tragikomický rys: Hamanovi 'oblíbenci' jsou tu nazýváni 'mudrci' (po předchozí radě, která se ukázala tak neblahá a nemoudrá). Mohou mezi nimi být i astrologové, kteří Hamanovi vykládali budoucnost podle konstelace hvězd. Nakonec to snad vůbec nejsou oni, kteří jasně odhadnou skutečnost, a Zereš, Hamanova žena, promluví osudná slova. Z jejich úst se

ozve *mimovolně ocenění* (sr prorocství Bileámovo podle Nu 23,7—10.18—24.3—9.17—19) zvláštností a nepřemožitelnosti izraelského rodu. Jako by se tu už naznačovalo, že právě z tohoto rodu vyjde očekávaný Král králů, jehož panství nebude konce.

¹⁴Ještě než zlá novina dozní v kruhu rodinných přátel, už přicházejí královi poslové, aby Hamana doprovodili na hostinu k Esterě.

I bez apokryfních vsuvek Septuaginty napovídá nápadná podobnost s příběhem Josefovým (Gn 40n), že je i tu, jako tenkrát v Egyptě, při díle skrytý, ale jednající Hospodin. Záchranné dílo Estery bude proto *činem Božím*. Bez Boha by její obětí byla neúčinná a marná.

b) Hamanův pád 7,1—10

Při druhé hostině se Ester přimluví za svůj lid. Hamanova smrt.

7 ¹I přišel král s Hamanem opět, aby popíjeli ve společnosti královny Ester. ²Také tohoto druhého dne, když popíjeli víno, otázal se král Estery: „Jaká je tvá prosba, královno Ester? Bude ti splněna. Jaká je tvá žádost? Až do poloviny království bude ti vyhověno.“ ³Královna Ester odpověděla: „Jestliže jsem získala tvou přízeň, králi, a uzná-li král za vhodné, nechť je mi na mou prosbu darován můj život^a a na mou žádost můj lid. ⁴Vždyť jsme byli prodáni, já i můj lid, aby nás vyhladili, povraždili a zahubili^b. ⁵Kdybychom byli prodáni jen za otroky a otrokyně, mlčela bych, ⁶neboť takové soužení by nebylo hodno, aby se jím král obtěžoval^{de}.“

⁷Zeptal se král Achašveróš, zeptal se královny Ester: „Kdo je to a kde je ten, ⁸ který si vzal do hlavy^e, že udělá něco takového?“ ⁹Ester odpověděla: „Tím protivníkem a nepřítelem je Haman, ten zloduch.“ Haman zůstal ohromen před králem a královnou. ¹⁰Rozhořčený král povstal od popíjení vína a odešel do zahrady u paláce. Haman přistoupil, aby si od královny Ester vyprosil život^a, neboť viděl, že na něj dopadne králova zloba. ¹¹Když se král vracel ze zahrady u paláce do domu, kde popíjeli víno, padl Haman právě na pohovku, na níž byla Ester. Tu se rozkřikl král: „To chceš dokonce u mne v domě učinit královně násilí?“ ¹²Sotva to slovo vyšlo z králových úst, ¹³zakryli Hamanovi tvář. ¹⁴Charbóna^g, jeden z kleštěnců, prohodil před králem:

„Vždyť je tu také kůl, jež připravil Haman pro Mordokaje, který promluvil ve prospěch králův. Stojí u domu Hamanova, vysoký padesát loktů“. A král řekl: „Pověste ho na něj!“¹⁰ Pověsili tedy Hamana na kůl, který postavil pro Mordokaje; a královo rozhořčení se uklidnilo.

^a dosl. duše (3), duši (7). — ^b zotročili, O'. — ^c my i naše děti za otroky a otrokyně, jak jsem tajně vyslechla; není zajisté hoden osočovatel královského dvora, O'. — ^d nyní však jde o našeho protivníka, jehož krutost postihuje krále, V. — ^e dosl. jehož srdce je plné; který se odvážil, O' ~ V. — ^f změnil Haman, O'. — ^g Búgathan, O'; Rachbóná, P.

(1) 5,8 6,14 (2) Mk 6,23 (3) :Fp 2,4 (4) 3,9.13; :Neh 5,8
(5) :2S 12,5 (6) Jb 18,7-11 (7) Př 16,14 20,2 (8) Jb 20,5-8
(9) Ž 7,16 141,10 (10) Ž 37,12-15.32-36 57,7 Př 11,8 Da 6,25
(= 24 K)

¹⁻⁴ Nová hostina přináší *rozuzlení děje*. Odklad nezpůsobil ztrátu příležitosti pro Esteru, ale pomohl zajistit podmínky zdaru. Král byl upamatován na zásluhy činu žida Mordokaje (6,2.10) a tak připraven na spravedlivé rozhodnutí. Lze však předpokládat, že Ester nic nevěděla o Mordokajově poctě ani o Hamanově úloze při ní. Na Esterě leží plná tíha odpovědnosti, ničím neulehčená; vše je na vahách. — Užívá zdvořilejších obrátů, běžných vůči králi, ale poprvé (3 :: 5,8) oslovil krále ve 2. osobě. Očekává, že tímto důvěrným oslovením probudí v králi ušlechtilé city, jistě uvolněné již také pitím vína, jež je zde silně zdůrazněno (2 :: Př 31,4n)? Spíše jde o to, že má-li se král zastat jí a jejího na smrt odsouzeného lidu, musí se své bohorovné výše staroorientálního despoty sestoupit na lidskou rovinu, kde s ním může Ester jako mluvčí svého lidu bezprostředně promluvit. Nyní se také Ester před králem přiznává ke svému lidu a z její prosby zaznívá láska k těm, kteří jsou na pokraji úplné záhuby. Staví se do jedné řady s opovrženými, nenáviděnými a pronásledovanými. Právě tento *vyznavačský čin* je rozhodujícím okamžikem v příběhu Esterině. Svým statečným vyznáním vloží královna život svůj i svého lidu do moci toho, v jehož ruce je i srdce královo (Př 21,1). A získává krále na svou stranu. Na Achašverošův vztah k Esterě ovšem má vliv, že se dovídá o úkladech, chystaných židům, až po noci, probdělé nad kronikami. Je úklady postižen také osobně, neboť je ohrožena i jeho choť.

⁵⁻⁷ Napětí chvíle roste, Haman chápe, jak se mu zadrhuje smýčka kolem krku. Ale Esteriným obratným vedením rozhovoru je úplně vyřazen z hry. Prosbou o ušetření vlastního života připravila Ester ze své strany královo rozhodnutí. Otázka králova, uvedená opětovaným 'zeptal se', vyjadřuje jeho *rozhořčení* a prudký odpor k neznámému osnovateli úkladů: „Kdo je to a kde je ten?“ Jmenováním Hamana je dosaženo

dramatického vrcholu. Předčasné vyslovení jeho jména mohlo náklonnost královo převážit na stranu jeho oblíbence. Ani nyní nepadne rozhodnutí hned. Nejprve je líčena reakce Hamanova. Král odchází, vyrazení piklů oblíbeného dvořana bylo pro něj patrně tvrdou ranou.

⁸⁻¹⁰ Napětí chvíle je prodlouženo tímto krátkým královým odchodem ze scény. Haman chce využít jeho nepřítomnosti k prosbě o milost, při níž se snad chystal obejmout královniny nohy (sr 2Kr 4,27). Ten, který rozhodl o smrti její a jejího lidu, prosí nyní u nohou své oběti o život. — Vracející se král se domnívá, že Haman chce Esterě ublížit. Hebrejské sloveso *k-b-š* znamená však především 'podrobit si v službu, ujařit' (sr vk Gn 1,28). Máme tomu rozumět tak, že Haman chtěl Ester k něčemu donutit (sr Bardtke, 359)? Král vidí, že nezachoval náležitý odstup od královny, a pohotově o viníkovi rozhoduje. Vynese nad ním *rychlý soud* jako kdysi nad Vašti (1,12nn — také tehdy jednal pod účinkem vína). Láska k Esterě se projeví přece jen silněji než náklonnost k Hamanovi. Kolísavý Achašveroš zaujme nesmlouvavý postoj proti Hamanovi, který dosud cílevědomě usiloval o dosažení poct a nesmířitelně sledoval svou pomstu. Odsouzení je zastřena tvář; pro svoje okolí už je mrtev. Popravu urychlí kleštěnc Charbóna upozorněním na vysoký kůl, který dal Haman připravit pro vykonání exekuce nad Mordokajem. Podle Flavia Josefa (Antiquitates, XI,6,11) si kůlu všiml Charbóna, když Hamana doprovázel k hostině. Nad Hamanem se zavře past, kterou on sám políčil na Mordokaje. Padl do jámy, kterou vykopal jinému. Zkušenost žalmistů (Ž 37 57) se i tady v diaspoře potvrzuje, protože i tady, mezi pohany, je a zůstává jediným Pánem sám Hospodin.

Zneškodněním Hamana je sice odstraněn strůjce zkázy, ale zkáza sama je už uvedena do pohybu a nezadržitelně se blíží. Královský zákon byl neměnný a neodvolatelný. Nic jiného nemohlo židy zachránit, než pohotová *protiakce*.

c) Králova milost židům

8,1—17

Nový dekret dá židům možnost obrany proti pogromu.

8 ¹ Onoho dne dal král Achašveroš královně Ester dům^a Hamana, protivníka židů. A Mordokajovi se dostalo přístupu před krále, protože Ester oznámila, ^b čím jí je^b. ² Král snal svůj pečetní prsten, který dal odebrat Hamanovi, a dal jej Mordokajovi. A Ester ustanovila Mordokaje nad Hamanovým domem.

³Ester se však znovu přimlouvala před králem, padla mu k nohám a s pláčem ho prosila o milost, aby odvrátil pohromu, chystanou Agagovcem Hamanem, a to, co zamýšlel zlého proti židům. ⁴Král vztáhl k Esterě zlaté žezlo; tu vstala Ester, postavila se před krále ⁵a řekla: „Jestliže král uzná za vhodné a já jsem získala jeho přízeň, jestliže to král považuje za přijatelné a má ve mně zalíbení, necht' je napsáno, aby vrátili ty dopisy obsahující záměr Agagovce^e Hamana, ^esyna Hamedatova^c, v nichž dal napsat, aby zahubili židy ve ^dvšech králových krajinách^d. ⁶Neboť jak bych mohla přihlížet pohromě, která má postihnout můj lid? Jak bych mohla přihlížet^e záhubě svého rodu?“

⁷Král Achašveroš odvětil královně Ester a židu Mordokajovi: „Hledte, dům Hamanův jsem dal Esterě a jeho samého pověsili na kůl za to, že vztáhl ruku na židy. ⁸Vy sami teď napište židům, jak uznáte za vhodné, královým^f jménem, a zapečetíte královým^f prstenem. Ale spis napsaný jednou královým jménem a zapečetěný královým prstenem nelze vzít zpět.“ ⁹Tak byli tehdy, třiatřicátého dne třetího^g měsíce — to je měsíce síván^h —, povoláni královští písaři a bylo napsáno všechno, jak to přikázal Mordokaj, židům a satrapům, místodržitelům a správcům krajin od Indie až po Nubii, celkem sto dvacet sedmi krajinám. Pro každou krajinu jejím písmem a pro každý národ jeho jazykem, ^{ch}i židům jejich písmem a jazykem^{ch}. ¹⁰Napsal dopisy jménem krále Achašveróše, zapečetil královým prstenem a zaslal je po rychlých jízdních poslech, ¹kteří jezdili na říšských plnokrevnicích, chovaných v hřebčincíchⁱ. ¹¹Král dal židům všude po všech městech právo, aby se shromáždili a postavili na obranu svých životů, aby vyhladili, povraždili a zahubili všecku válečnou moc národa a krajiny svých protivníků, i s dětmi a ženami, a kořist po nich aby si vzali jako lup^j, ¹²a to v jediném dni ve všech krajinách krále Achašveróše, třináctého dne dvanáctého měsíce — to je měsíce adar. ¹³Opis spisu ať je ^kvydán jako zákon všude ve všech krajinách a zveřejněn všem národům, aby^k toho dne byli židé přichystáni vykonat pomstu nad svými nepřáteli. ¹⁴Rychlí poslové, kteří jezdili na říšských plnokrevnicích, spěšně vyrazili pobízení královým rozkazem, sotvaže byl zákon vydán na hradě v Šúšanu.

¹⁵Mordokaj vyšel od krále v královském rouchu z purpurově fialové látky a sněhobílého plátna, s velkou zlatou korunou a pláštěm z bělostného plátna a šarlatu. Město Šúšan jávalo a ra-

dovalo se. ¹⁶Židům vzešlo světlo a radost, veselí a pocta. ¹⁷Také všude ve všech krajinách a všude ve všech městech, kamkoli se dostal králův výrok, totiž jeho zákon, nastaly židům dny radosti a veselí, hostin a pohody. A mnozí z národů země se^l připojovali k židům^m, neboť na ně padl strach z židů.

^amajetek, O'. — ^{b-b}že s ní bydlel, O'. — ^{c-o-c} × O' V. — ^{d-d}v tvém království, O'. — ^ezachránit se při, O'. — ^{f-f}mým, O' (2° V = O'). — ^gprvního, O'. — ^hnisan, O'. — ^{ch-eh} × O'. — ⁱ⁻ⁱ × O'; kteří projeli všemi provinciemi a staré dopisy předstihli novými zprávami, V. — ^{j-j}kde jim (= židům) přikázal, aby se řídili svými zákony v každém městě, aby si pomáhali a aby zacházeli se svými soky a protivníky, jak budou chtít, O'. — ^{k-k}zřetelně vyvěšen v celém království, že, O'. — ^{l+} se dali obřezat a, O'. — ^{m-k} jejich náboženství a obřadům, V.

(1) :Jb 27,16n Ž 39,7 Př 13,22; Est 2,7 (2) 3,10 :Gn 41,42; Ž 37,34 Da 2,48 (4) 4,11 5,2 (5) 5,4,8 7,3; 3,13 (6) :Gn 44,34 Ř 9,2n 10,1 (7) 7,10 8,1 (8) 3,12; 1,19 Da 6,9,13 (= 8,12 K) (9) 1,1,22 3,12 (10) :1Kr 21,8; Est 3,15 (11) ::3,13; 9,5,15n :Ž 37,14n Ez 39,10 (12) 3,13 9,1 (13) ::3,14 (14) :3,15 (15) :6,8 Da 5,7,29 ::L 16,19; :2S 1,10 Ž 21,4 Př 29,2 (16) :Ž 30,12 97,11 Př 11,10 (17) :1S 25,8; Za 8,23; :Gn 35,5 Dt 2,25

¹⁻²Zlo přežívá zpravidla toho, kdo je osnoval. Hamanovy úklady trvají i tehdy, když sám nad sebou musel vynést soud (6,8n) a bídně skončil (7,9n), když také jeho synové (9,10) se ztrátou dědictví ztrácejí i budoucnost. Konfiskovaný Hamanův majetek nepropadl královské pokladně, jak bylo obvyklé (Bardtke, 361 podle Herodota; sr 3,9), ale připadl královně Ester. Ani dokonalá satisfakce Mordokajovi, který se po všech stránkách stává Hamanovým nástupcem, neodvrátí *hrozící pogrom*. Propůjčením vysoké hodnosti Esterinu pěstounovi Mordokajovi se však připravuje *možnost záchrany*. Funkce u dvora, kterou převzal po Hamanovi, mu otevírá cestu. Dosud zamlčovaný původ (2,10,20) a mlčení, kterým se Ester do té chvíle obestírala (7,3n), nápadně připomíná Mojžíše na dvoře faraónově, jehož původ je obestřen podobným tajemstvím (Gerleman, 17n) až do chvíle, kdy vystoupí k záchraně svého lidu.

³⁻⁶Ester se znovu odváží vstoupit do králova audienčního sálu (sr 5,1nn) a předněst podruhé naléhavou prosbu za *odvrácení zhouby*, kterou jejím lidu chystal Haman. I nyní, kdy nový velkovezír Mordokaj je v králově blízkosti, vystupuje Ester v roli záchránkyne svého ohroženého lidu. Svou prosbu podtrhuje čtverou zdvořilostní formulí a citovým argumentem, který připomíná způsob, jímž se Juda zaručil Jakobovi za svého bratra Benjamína (Gn 44,34). Esterina prosba je formálně i obsahově vystupňována, protože ví, že žádá něco neslychaného (Ringren,

399): odvolání královského dekretu. Za jejím riskujícím činem (4,11) je spíš odhodlání 'pro lásku svých bližních' zkusit i nemožné a zaútočit i na nedotknutelné řády, než naivní neinformovanost, že perské zákony jsou neodvolatelné (tak Bardtke, 365).

⁷⁻¹⁴ Z královy odpovědi lze vycítit *bezmocnost vladaře*, který je omezen nejen právem své země, ale i ochromen následky činu, za který je odpověden. Fatální osudovost zla postihuje i nebdělé mocipány. Vyhlazovací dekret, vydaný jeho jménem, nemůže král zrušit. Může vydat jen *dekret nový*, který by umožnil předejít následkům dekretu Hamanova. I po zkušenosti s Hamanem svěří Mordokajovi plnou moc psát jeho jménem. A tak 70 dní po vydání prvního dekretu (podle řecké verse dokonce 10 dní po něm!) vyhotovují královi písaři nové listy všem národům, tentokrát výslovně i židům, adresované místodržícím všech provincií i správci 'země otců', které hrozí zničení, jehož se Ester obává (podle Flavia Josefa XI.6,12). Aby nový dekret byl doručen co nejrychleji (podle Vulgáty dokonce ještě před doručením dekretu Hamanova!), jedou poslové na nejrychlejších koních z nejušlechtlejšího chovu.

Perská říše vynikala nejen chovem koní, nýbrž i znamenitou sítí *dopravních cest*. „Nejproslulejší byla 'královská silnice' z Šúšanu do Sard. Měla délku 450 parasang, tj. asi dva a půl tisíce kilometrů, a bylo na ní 111 stanic, na nichž byli ustavičně připraveni čerství koně. Poslové urazili tuto vzdálenost za šest dní, pochod vojenského oddílu trval po ní devadesát dní“ (Segert, 251).

Spěch je pochopitelný ze závažného obsahu ediktu: židé mají mít možnost připravit se na *aktivní obranu* proti útočníkům a všechny národy i představitelé moci mají vědět, že jim toto právo dává král. Na tomto místě vsunuje Septuaginta svoje znění dekretu, diktovaného Mordokajem.

^{12a} *Niže uvádíme opis dopisu:* ^{12b} „Velký král Artaxerxes sto dvaceti sedmi satrapům, kteří vládou nad krajinami od Indie po Etiopii a pečují o naše záležitosti, posílá pozdrav. ^{12c} Mnozí, kteří byli počtění nejhojnější přízní svých dobrodinců, touží mít ještě více. Nejenže dychtí škodit našim poddaným, nýbrž ve své zpuštěnosti dokonce strojí úklady vlastním dobrodincům. ^{12d} Ruší vzájemnou vědomost mezi lidmi a vynáší se vychloubačně, jako by neokusili dobra, a domýšlejí se, že uniknou spravedlnosti Boha, který všechno vypátrá a nenávidí zlé. ^{12e} Často i mnohé z těch, jimž byla dána moc, aby jako přátelé, kteří se těší důvěře, jednali v důležitých záležitostech, učiní zlé našeptávání spoluvníky na krvi nevinných a uvrhne do nenapravitelných nesnází, ^{12f} když oni zlomyslně lživými úsudky podvedou ryzí laskavost vladařů. ^{12g} Lze to pozorovat nejen ze starších dochovaných příběhů, ale i z toho, co se děje vedle vás, zkoumáte-li, co bylo zločinně provedeno

zkaženosti těch, kdo vladaři a nejsou toho hodni. ^{12h} Pro příště je tedy nutno dávat pozor, máme-li uchovat království pro všechny lidi bez otřesů a v míru, ¹²ⁱ abychom si počínali jinak. To, co nám přichází na oči, budeme vždy posuzovat s náležitější účastí. ^{12k} Neboť když se Makedonec Aman, syn Amadathův, vpravdě cizí perské krvi a velice vzdálený naší velkorysosti, usadil u nás jako cizinec, ^{12l} nalezl lidumilnost, kterou chováme ke každému národu, dokonce takovou, že byl veřejně zván našim otcem a uctíván klaněním ode všech jako druhá osoba u královského trůnu. ^{12m} Nemohl však ovládnout svou pýchu a snažil se nás oloupit o vládu i o život, ¹²ⁿ našeho pak zachránce a stálého dobrodince Mardochoaia a bezúhonnou účastníci kralování Esteru s celým jejím národem usiloval vyhubit lstivými obviněními. ^{12o} Tímto způsobem nás chtěl zbavit ochrany a vládu nad Peršany chtěl odevzdat Makedoncům. ^{12p} My jsme však shledali, že židé, vydání tím trojnásobným zločynem k zničení, nejsou zločinci, ale žijí pospolitě podle nejspravedlivějších zákonů; ^{12q} jsou totiž syny nejvyššího a největšího živého Boha, který uvedl nám i našim předkům naše království v nejkrásnější uspořádaný řád. ^{12r} Učiníte tedy dobře, nepoužijete-li listů poslaných Amanem, synem Amadathovým, protože ten, který to všechno způsobil, byl před branami v Šúšanu s celou rodinou pověšen. Tak mu vševládny Bůh rychle dal zaslouženou odplatu. ^{12s} Opis tohoto dopisu vyvěste veřejně na každém místě, aby se židé mohli řídit svými předpisy a aby se jim dostalo pomoci v obraně proti těm, kdo na ně vyrazí v den soužení třináctého dne dvanáctého měsíce adaru, v tentýž den. ^{12t} Takovou totiž radost místo záhuby vyvoleného rodu způsobil jim Bůh vše ovládající. ^{12u} O svých svátcích, které budou podle toho pojmenovány, slavte i vy slavný den se všim hodováním, aby nyní i v budoucnu připomínal nám i Peršanům nám nakloněným vysvobození, ale těm, kdo nám strojí úklady, aby byl památkou záhuby. ^{12v} Každé město či celá krajina, které tak ne učiní, budou bez milosti zničeny ohněm a mečem. Budou nejen nepřístupné pro lidi, nýbrž stanou se nehostinnými i pro zvěř a ptačtvo na věčné časy.“

Apokryfní znění *dopisu* navazuje na výpověď, že židé mají možnost užít násilí tam, kde budou napadeni. I za tímto dopisem je zkušenost židů z diaspory a doklad toho, jakými apologetickými argumenty bránili svou jinakost: od ujišťování, že jsou vladařům oddáni, přes stížnosti na přehmaty výkonných orgánů osvícených vládců, až po upozornění na vnitropolitický přínos disciplinované loajální menšiny a na neúčelnost svárů a nepokojů pro stabilitu společnosti. Výzva velmožům, aby židům pomáhali při jejich obraně, přenáší kus odpovědnosti za krveprolití i na ně. Mezi řádky je možno dodnes číst o právním postavení diasporních židů v dobách klidu i pogromů: mohou se bránit jen v těsných mezích zvláštních předpisů, které vydají nadřízené úřady.

¹⁵⁻¹⁷ *Královské barvy* na Mordokajovi upomínají nejen na něco ze slavnostního oděvu Josefova (Gn 41,42) a Danielova (Da 5,7.29) a prozrazují znalost perské módy při královském dvoře, ale nápadně se shodují s bílou, červenou a modrou barvou 'stanu' a kněžského roucha Áronova (Ex 26,1 28,6). Mordokaj s *liturgickými* barvami stanu nebo velekněze na svém světském šatě je pro sekularisované židy mužem, který „vykonal něco jako sekulární, profánní kněžskou službu svému lidu“ (Bardtke, 374).

Spontánní *radost v Šúšanu* z druhého ediktu se nápadně liší od ohlasu, který vyvolal edikt Hamanův (3,15). Dobrá vyhlídka pro židy a úzkost ostatních nad vlastními vyhlídkami je příznivou situací pro misijní vliv. K židům se připojili mnozí *proselyté*. I zde je nápadná obdoba s příběhem exodu, kde snad strach z Hospodinových pokut, snad i solidarita s oním zvláštním lidem probudila touhu semitských otroků v Egyptě, ne-li i některých Egyptanů, přidat se k Izraeli (Ex 12,38). *Strach* jako motiv přestupu jistě nemusí být projevem ryziho hledačství (ale sr Sk 2,43); mohl tu působit také vzor 'statečnosti, moudrosti, nezlomnosti' židů a zvláště Mordokaje (Bardtke, 377). 'Strach z židů', doslovně 'strach židovský', spíše připomíná 'strach Boží' (Gn 35,5 sr Dt 2,25 aj.) a je patrně promítnutím zkušeností z 'Hospodinových bojů' do přítomnosti, v níž Izrael dávno přestal být lidem bojovníků dobývajících a pak obhajujících zaslíbenou zemi. Nyní je lidem rozptýleným mezi pohanskými národy, jimž jeho odlišnost je často solí v očích. Hlouchky židovstva mají mnohý důvod mít strach před druhými, ale smějí věřit ve věrnost a moc svého Boha, který je schopen jejich úděl změnit — a pak padne 'strach z židů' na jejich nepřátele. Ožívá tu staré označení pro Boha otců 'Strach Izákův' (Gn 31,42.53). Vždyť jen on může být původcem strachu, který padne na pohany, jen on změni úzkost svého lidu v jáso.

d) Pomsta nad nepřáteli

9,1—19

Ve stanovený den předejdou židé protiútokem vlastní záhubě.

9 ¹Dvanáctého měsíce — to je měsíce adar — v jeho třináctý den, kdy králův výrok, totiž jeho zákon, měl být proveden, ^av den, který chtivě vyhlíželi nepřátelé židů, aby se jich zmocnili, došlo k zvratu: naopak židé se zmocnili těch, kdo je nenáviděli ^a. ^{2b}Židé se shromáždili ve svých městech ve všech krajinách krále Achaš-

veróše, aby vztáhli ruku na ty, kdo jim chystali pohromu ^b. Nikdo před nimi neobstál, neboť strach z nich padl na všechny národy. ³Všichni správcové krajin a satrapové, místodržitelé a úředníci královi, podporovali židy, protože na ně padl strach z Mordokaje ^c. ^{4d}Mordokaj totiž byl vlivný v králově domě a pověst o něm šla po všech krajinách, protože ten muž Mordokaj získával vždy větší vliv ^d.

^{5e}Židé pobili všechny své nepřátele: bili je mečem a zabíjeli, až je i zahubili. Naložili s těmi, kdo je nenáviděli, jak se jim zlíbilo ^e. ⁶Na hradě v Šúšanu židé zabili a zahubili pět set

mužů	^{7a}	¹ Paršandatu	a
Dalfóna	a	Aspatu	^{8a}
Póratu	a	Adalju	a
Aridatu	^{9a}	Parmaštu	a
Arisaje	a	Aridaje	a
Vajzatu ^f ;		^{10h} deset synů Hamedatova syna Hama-	

na^g, protivníka židů, zabili ^h, ⁱale nevztáhli ruce po lupu ⁱ.

¹¹Toho dne se donesl ke králi počet zabitých na hradě v Šúšanu. ¹²Král řekl královně Ester: „Na hradě v Šúšanu židé zabili a zahubili pět set mužů a deset synů Hamanových. Co asi učinili v ostatních krajinách králových? Jaká je tvá prosba? Bude ti splněna. Jaká je ještě tvá žádost? Bude ti vyhověno.“ ¹³Ester odpověděla: „^jUzná-li král za vhodné^j, ať je židům v Šúšanu dovoleno také zítra jednat podle dnes platného zákona, a deset synů Hamanových ať pověsí na kůl.“ ¹⁴A král souhlasil, aby se tak stalo. V Šúšanu byl vydán zákon a deset Hamanových synů pověsili. ¹⁵Židé v Šúšanu se shromáždili také čtrnáctého dne měsíce adaru a zabili v Šúšanu tři sta mužů; ale nevztáhli ruce po lupu.

¹⁶I ostatní židé v krajinách králových se shromáždili, ^kaby se postavili na obranu svých životů ^k a zajistili si klid od svých nepřátel, a z těch, kdo je nenáviděli, zabili sedmdesát pět tisíc ^l mužů; ale nevztáhli ruce po lupu. ¹⁷Bylo to třináctého dne měsíce adaru a čtrnáctého dne byl klid. Ten den učinili dnem radostného hodování. ^{18m}V Šúšanu se židé shromáždili třináctého a čtrnáctého dne téhož měsíce a patnáctého dne byl klid. Ten den učinili dnem radostného hodování ^m. ¹⁹Proto rozptýlení ⁿ židů, ^osídlící ve venkovských městech ^o, slaví čtrnáctého dne měsíce adaru radostné hodování a den pohody a jeden druhému posílá vřelou službu ^p.

^{a-a} × O'. — ^{b-b} V ten den zahynuli protivníci židů, O'. — ^c z krále, P. — ^{d-d} Byl totiž vydán králův rozkaz, aby byl čten v celém království, O'!

—e × O'. — f-t O' a P mají odlišné tvary jmen. — s + Búgajského, O'. — h-h × V. — i-i a plenili, O'. — j-j × O'. — k-k pomáhali si navzájem, O'. — 115.000, O'. — m-m × P. — n-nebo: venkovští (?). — o-o v každé cizí zemi, O'. — p + ale ti, kdo bydlí v hlavních městech, (slaví) také patnáctý adar jako svátek radosti a posílají výslužky bližním, O'.

(1) 3,7,13 8,11n :Gn 22,17 Ž 18,41,48n (2) 8,17 (3) :Ezd 1,4 8,36 (4) 10,3 :2S 5,10 Ž 18,36,44 (5) :Ž 21,9-12 (6) :v. 15 (7—10) 5,11 :3,13 Jb 18,19 Ž 109,13; :Gn 14,21-24 (12) :8,5n; 5,3,6 7,2 (13) :Joz 8,29 10,26 (15) :Gn 14,21-24 (16) 8,11 (19) 8,17 :Neh 8,10-12 Zj 11,10

1-4 Uplynulo 8 měsíců a 20 dní a nadešel den, který se měl stát pro židy osudným. Ale 13. adar je zastihl dobře připravené: mohli se včas *soustředit k obraně* proti těm, kdo přes varovný druhý dekret setrvali v nenávisti proti nim. Dokonce i úředníci odpovědní za provedení vyhlazovacího dekretu (3,12n) stranili židům. Příčinou tohoto zvratu nebyl tak rostoucí věhlas Mordokajův, jako sám Hospodin, sice nejmenovaný, ale ukrytý za 'strachem z židů' (8,17 sr 9,2) a 'strachem z Mordokaje' (sr Gn 31,42,53). Zámlka Božího jména je patrná i za zmínkou o 'zvratu' v běhu událostí. Místo očekávaného triumfu nepřátel triumfuje Boží lid.

5-10 Bez dalšího výčtu podrobností je uveden výsledek místních bojů: *nepřátelé byli vyhlazeni*. Podrobněji je zmíněno jen pobití 500 mužů na hradě v Šúšanu a exekuce nad deseti syny Hamanovými, kteří podle staroorientálního práva musili pykat za otce (sr Joz 7,24).

Židovští vykladači upozorňují na nápadnou *grafickou úpravu* jmen Hamanových synů v hebrejské bibli (viz i naši úpravu): jména a spojky jsou psány ve sloupcích, vždy jména pod sebou a spojky i zvětšené mezery pod sebou (podobně je upraven také seznam kenaanských králů, Joz 12,9-24): „Deset synů Hamanových a králové kenaanští jsou psáni cihla na cihlu a půlka cihly na půlku cihly. Taková stavba nemá trvání“ (traktát Sóferím 13,3, sr Bardtke, 383). Podle jiného výkladu jsou jména psána ve dvou sloupcích vzpomínkou na kůly, na něž byly mrtvoly pověšeny nebo naraženy, které domněle stály ve dvou řadách (Segert, 201).

Odmítnutí kořisti přes výslovné povolení drancovat (8,11) není stopou dvou literárních pramenů (: Bardtke, 384), ani jen hrdým odmítnutím obohacení z rukou jiných než Božích (sr Gn 14,22nn), ale souvisí snad se vzpomínkou na Egypt (Ex 3,22 11,2 12,35n) a na to, co se stalo s egyptským zlatem (Ex 32; Gerleman, 25). A je možno, že až sem působí ohlas Hospodinova práva, podle něhož si Izraelci neměli přivlastnit majetek nepřátel, propadlý klatbě (Joz 7 1S 15 :Dt 20,14), i když se v této souvislosti o klatbě nemluví a jméno Hospodinovo neslovuje. Septuaginta tu činí výjimku, pokud jde o majetek Hamanovců (v. 10 :15n).

11-15 Vsunutá zpráva o průběhu událostí v Šúšanu, podaná formou rozhovoru mezi králem a královnou, zdůvodňuje, proč jsou svátky púrim někde slaveny o den později. Jakmile král dostal první informace, oznámí Esterce, že na hradě padlo 500 nepřátel a (nebo včetně?) deset synů Hamanových (ztráty židů nejsou nikde zmíněny). Sám jí navrhuje, aby vyslovila případné další přání. Ester si vyžádá prodloužení lhůty k odvetě pro Šúšan (město? zůstalo tam naživu tolik nepřátel?) a povolení k výstražnému pověšení a tedy zneuctění mrtvol Hamanových synů (exekuce běžná ve starém Orientě, viz Joz 8,29 10,26 sr též 1S 31,9n). Chce tím dokázat, že se ani na královském hradě neodcizila svému lidu? Či tím pisatel navazuje na heroicky viděné činy v zemi otců? Král i tomuto přání vyhoví. Události šúšanské ze 14. adaru už ovšem nejsou bojem v sebeobraně, ale *prostou likvidací* nepřítele. Tvrdost zprávy neoslábí ani opakované ujištění, že židům nešlo o kořist.

Na tomto místě je kniha Ester pro křesťanského čtenáře nejproblematičtější. I tu ovšem zůstává součástí bible a v ní dokladem, kam může zavést nesprávné pojetí vyvolení a k jakým *deformacím* kladných duchovních tradic dochází tam, kde jsou ovlivněny mentalitou ghetta a kde si Boží lid dá vnútit svým okolím způsob existence a prostředky boje.

16-19 Celkový počet obětí v celé říši dostoupil výše 75.000 mužů (Septuaginta snižuje na 15.000). Židé nikde nesáhli na majetek pobitých (Septuaginta dělá výjimku ve v. 10!). Šlo o zachování života, ne o obohacení. Z radosti nad záchranou z jednodenního (v Šúšanu dvoudenního) nebezpečí uspořádali židé *slavnostní hody*. Vypravování má zřejmý aitiologický ráz: chce zdůvodnit datum, ráz a náplň svátků. Tak má být i toto vysvobození viděno jako článek v sledu spásitelských činů Hospodinových, na jejichž počátku stojí vysvobození lidu z Egypta (sr Ex 12):

5. SVÁTKY PÚRÍM

9,20—10,3

a) Ustanovení svátků

9,20—32

Mordokaj i Ester stanoví púrím jako svátky závazné pro budoucnost.

²⁰ Mordokaj pak sepsal tyto^a události a poslal dopisy^b všem židům, blízkým i dalekým, ve všech krajinách krále Achašveróše. ²¹ Uložil jim, aby každým rokem slavili čtrnáctého a patnáctého dne měsíce adar ²² památku na dny, v nichž židé měli klid od svých nepřátel, a na měsíc, který jim přinesl zvrát, místo starosti radost, místo smutku den pohody; aby je slavili jako dny radostného hodování a aby posílal jeden druhému výslužky a chudým dary. ²³ A židé přijali za obyčej, ^c co začali dělat^c a co jim Mordokaj napsal: ²⁴ že Agagovec^d Haman, syn Hamedatův, ^e protivník všech židů^e, osnoval záměr proti židům, jak by je zahubil, že házel púr, totiž los, aby je ochromil a zahubil. ^{25g} Ale když ona^f vešla před krále, nařídil král, dokonce písemně, obrátit jeho zlý záměr, který osnoval proti židům, na jeho hlavu^g, a pověsili jej i jeho syny na kůl. ²⁶ Proto nazvali ty dny púrím podle slova púr^h (to je los). Proto kvůli všemu, co v té listině bylo řečeno, co přítom viděli a co je potkalo, ²⁷ ustanovili židé a přijali za obyčej pro sebe a pro své potomstvo i pro všechny, kdo se k nim připojí, že neopomenou slavit ⁱ tyto dva dny pravidelně každého roku, jak je psáno, a v určený časⁱ. ²⁸ Tyto dny budou připomínány a slaveny v každém pokolení a v každém rodu, v každé krajině a v každém městě; tyto dny púrím nebudou opomenuty v řadách židovstva a památka na ně nezanikne v jejich potomstvu.

²⁹ Také královna Ester, dcera Abíchajilova^j, psala s židem Mordokajem, ještě jednou^k, aby dodala váhy ustavující listině o púrím. ^{30l} Dopisy poslali všem židům do všech sto dvaceti sedmi krajin Achašveróšova království, slova pokoje a pravdy^l, ^{31m} aby dodržovali tyto dny púrímⁿ v určený časⁿ, jak jim stanovil žid Mordokaj a královna Ester; jako stanovili pro sebe i pro své potomstvo zachovávat jejich posty a nářky^m. ^{32o} Esteriným výrokem bylo stanoveno zachovávat púrím^p, a bylo to zapsáno do knihy^o.

^a+ všechny, V. — ^bdo knihy, O'. — ^{c-c}× O'. — ^dMakedonec, O'. — ^{e-e}× O'. — ^fEster, P V. — ^{g-g}a jak (Aman) vešel před krále s návrhem pověsit Mardocheaie; co však zamýšlel provést zlého židům, stalo se jemu, O'. — ^h+ púrím jsou zvány v jejich nářečí, O'. — ⁱ× O'. — ^jAmínadabova, O'. — ^kdosl. po druhé; × O'; druhou (t. listinu), V. — ^l× O'. — ^{m-m}Mardocheios a královna Ester zřídili (půst) sami pro sebe, sledující tehdy záměr týkající se jejich zdraví, O'. — ⁿ⁻ⁿa svým časem radostně slavili, V. — ^{o-o}a všechno, co obsahuje vyprávění této knihy zvané Ester, (aby dodržovali), V. — ^p+ na věky, O'.

(20) :Ezd 1,1; Da 9,7 (22) :Ž 30,12 (24) 3,6n (25) :7,9n :1Kr 2,33 Ž 7,17 Abd 15 (26) 3,7 (27) :Ex 12,49 Iz 56,3,6 Za 2,15 (= 11 K); (28) :Ž 77,12-16 145,4-7 (29) 2,15; 9,23-26 (30) :Ž 85,9 Jr 29,11 (31) 4,1.3.16

²⁰⁻²⁸ Ještě před ustanovením svátků púrím příkazem Mordokajovým byl slaven den záchrany spontánně. Ale řád, postupně doplňovaný, má uchránit spontánní projev před nestálostí a pomíječností. Proto Mordokaj zápisem zachytil události a poslal *protokol* o nich všem židům od Indie po Nubii. Přesně měsíc před židovskými velikonocemi (v. 21 sr Ex 12,2,6) si mají radostným svátkem připomenout vysvobození z úkladů Hamanových. Soustředění pozornosti na Hamana a krále v tomto 'catechismovém vysvětlení' svátků púrím „účinně zvyšuje tajemství záchrany, která pozemsky ... spočívala na slovu a příkazu králově, v pozadí však vyvěrala z tajemného řízení jinou mocí“ (Bardtke, 396). Zároveň pomáhá chudým připomíná deuteronomistické důrazy sociální, které byly zdůvodněny vzpomínkou na zkušenosti v Egyptě (Dt 5,15 aj.). Je dokonce domněnka, že jméno *púrím* původně označovalo porce jídla posílaného potřebným (Segert, 202). Spíše je púr v hebrejštině cizomluv odvozený z babylónského *puru* a snad dokonce až ze šumerského *bur* (GB).

Snad tato *záchrana* prožitá nedávno a vzpomínaná každoročně měsíc před největším židovským svátkem, velikonocemi či pesachem, měla pomoci zpřítomnit dávný čin Hospodinovy záchrany z Egypta. Rovněž zpráva o *sebeobětování* Estery měla učinit dražší a konkrétnější obět beránka, jehož krev uchránila izraelské domy v Egyptě před zhoubou (Ex 12,21—27). Co Bůh činí pro svůj lid, má patřit všem, přítomným i budoucím.

²⁹⁻³² Závěr kapitoly se často chápe jako Esterin doplněk k řádům púrím. Písemně potvrzuje ustanovení svátků a jeho závaznost a doplňuje jejich převážně veselý (až masopustní) ráz o významný prvek: *půst a smutek*. Ani uprostřed nevázané radosti se nesmí zapomínat na bolest a sebeobět, bez nichž by této radosti nebylo. Ester je tu znovu pojmenována i jménem svého otce. Nikoli její královské postavení (: :Segert, 202), ale spjatost s Božím lidem a věrnost odkazu otců i obět pro lid jí dává plnou autoritu.

b) Sláva a chvála Mordokajova

10,1—3

Mordokaj v úctě u židů i u Peršanů.

10 ¹Král Achašveroš vložil na zemi i na mořské ostrovy ^apracovní povinnost^a. ²Všecky jeho významné a mocné činy i přesné údaje o velikém vlivu ^bMordokaje, kterého král povýšil^b — což nejsou zapsány v kronice králů médských a perských? ³Neboť žid Mordokaj byl druhý po králi Achašverošovi; byl veliký^c u židů a oblíbený u množství svých bratří, pečoval o dobro svého lidu a usiloval^d o pokoj celého svého rodu^e.

^{a-a}nebo: daň. — ^{b-b}jeho království, O'. — ^c+ v království a slavný u židů, a prožil svůj život, milován celým svým národem, O'. — ^ddosl. mluvil. — ^edosl. semene.

(2) 8,2,15; :Zj 20,12 (3) :Gn 41,40 Da 5,29; :Ř 14,18; :Neh 2,10 Ž 122,6-9

¹⁻³Kniha končí jako začala: u postavy královny. Jeho výnos o pracovní povinnosti nebo daních od poddaných národů v jeho zemi a v koloniích má snad naznačit, že upustil od každé myšlenky obohatit říšskou pokladnu majetkem židů. Tím, že Achašveroš *dává zapisovat* své činy do královských kronik, vystavuje se hodnocení, obdivu i soudu příštích generací. To dělali ostatně také králové izraelští a judští. Není vyloučeno, že autor knihy Ester tu užil jen běžného obratu a na žádné konkrétní kroniky ani nemyslel.

Poslední slova vděčnosti a úcty platí Mordokajovi, kterého král vyznamenal. Ale nikoli jeho postavení, nýbrž trvalá *péče o blaho lidu*, z něhož vzešel a jemuž stále patří, mu vysloužila oblibu a lásku.

Na tomto místě připojuje Septuaginta apokryfní oddíl o dodatečném pochopení smyslu snu, který se Mordokajovi zdál na počátku:

^{3a}Mardochaios řekl: „Stalo se to od Boha. ^{3b}Vzpomněl jsem si totiž na sen, který jsem viděl o těchto věcech. Nic z toho nevyšlo naprázdno. ^{3c}Malý pramének se stal řekou. Vzešlo světlo a slunce a mnoho vody. Tou řekou je Ester, kterou král pojal za ženu a učinil královnou. ^{3d}Těmi dvěma draky jsem já a Aman. ^{3e}Těmi národy jsou národy, shromážděné, aby zahladily jméno židů. ^{3f}Mým národem však je Izrael, ti, kdo volali k Bohu a byli zachráněni. Pán zachránil svůj lid a vytrhl nás ze všeho zlého; Bůh učinil divy a zázraky veliké, jaké se nestaly mezi národy. ^{3g}Proto učinil dva losy, jeden lidu Božtmu a jeden pro všechny národy.

^{3h}Ty dva losy přišly v hodinu a ve chvíli a v den soudu před Boha, a to pro všechny národy. ³ⁱAle Bůh se rozpomenul na svůj lid a ospravedlnil své dědictví. ^{3k}Ty dny v měsíci adaru budou jejich, čtrnáctého a patnáctého toho měsíce je budou slavit se shromážděním, s radostí a s veselím před Bohem po všechna pokolení až na věky v jeho lidu, v Izraeli.

^{3l}Ve čtvrtém roce kralování Ptolemaia a Kleopatry přinesl Dósi-theos, prý kněz a levita, a jeho syn Ptolemaios tento list o púrim, o kterém tvrdili, že jej měl a přeložil jakýsi Jeruzaléman Lysimachos, syn Ptolemaiův.

Tak končí kniha Ester. Jméno Mordokajovo se ještě objeví ve starším označení svátků púrim jako 'dnů Mordokajových' (2 Makk 15,36); on je Žid, typ a vzor žida par excellence. Jinak ovšem neslyšíme už nic, ani o něm, ani o Esterě, ani o králi Achašverošovi. Zato *svátky púrim zůstaly* nejradostnějšími svátky židovstva až po naše dny a knížka Ester náleží k nejoblíbenější rodinné četbě z celého Starého zákona a nechybí snad v žádné židovské rodině. Je to také jediná biblická kniha, kterou židé ilustrují.

LITERATURA

- Ackroyd P. R., *Exile and Restoration, A Study of Hebrew Thought of the Sixth Century B. C.*, 1968.
- Albright W. F., *Archaeology of Palestine and the Bible*, 1932.
From the Stone Age to Christianity, 1940.
- Alt A., *Judas Nachbarn zur Zeit Nehemias*, Palästinajahrbuch 27, 1931, str. 66—74 (= Kleine Schriften II., 338—345).
Die Rolle Samarias bei der Entstehung des Judentums, Procksch-Festschrift, 1934, str. 5—28 (= Kleine Schriften II., 316—337).
- Anderson B. W., *Understanding the Old Testament*, 1957.
Apokryfy, Biblí české díl pátý v původním znění kralickém, 1952.
The Apocrypha of the Old Testament, Revised Standard Version, 1957.
- Bardtke H., *Das Buch Ester*, Kommentar zum A. T., 1963.
- Bertheau E.-Ryssel V., *Die Bücher Esra, Nehemia und Ester*, Kurzgefaßtes exegetisches Handbuch, 2. vyd. 1887.
- Bertholet A., *Die Stellung der Israeliten und der Juden zu den Fremden*, 1896.
Die Bücher Esra und Nehemia, Kurzer Hand-Commentar zum A. T., 1902.
- Bič M., *Palestina od pravěku ke křesťanství I.—III.*, 1948—50.
Poklad v Judské poušti, 1960.
- Bright J., *A History of Israel*, 1959.
- Buber M., *Die Schriftwerke — Das Buch Ester*, 1962.
- Cazelles H. S., *La mission d'Esdras*, Vetus Testamentum 4, 1954, str. 113—140.
- Cowley A., *Aramaic Papyri of the Fifth Century B. C.*, 1923.
- Daněk S., *Verbum a fakta Starého Zákona*, Ročenka Husovy evang. fakulty bohoslovecké 8, 1937, str. 11—38.
Dobové pozadí Starého Zákona, 1951 (posmrtně).
- Eissfeldt O., *Einleitung in das Alte Testament*, 3. vyd. 1964.
- Galling K., *Die Bücher der Chronik, Esra, Nehemia*, Das Alte Testament deutsch 12, 1954 (východoněmecké vydání 1958).
Studien zur Geschichte Israels im persischen Zeitalter, 1964.
- Gerleman G., *Studien zu Esther*, 1966.
- Gordon C. H., *Introduction to Old Testament Times*, 1953.
- Heller J., *Die abgeschlagene Mauer*, Communio viatorum 10, 1968, str. 175—178.

- Hölscher G., *Geschichte der israelitischen und jüdischen Religion*, 1922.
- Hoonacker van A., *Néhémie et Esdras, nouvelle hypothèse sur la chronologie de l'époque de la restauration*, Muséon 9, 1890, str. 151—184, 317—351, 389—401.
Nouvelles études sur la restauration juive après l'exil de Babylone, 1896.
- Janssen E., *Juda in der Exilszeit. Ein Beitrag zur Frage der Entstehung des Judentums*, 1956.
- Kosters W. H., *Die Wiederherstellung Israels in der persischen Periode*, 1895 (holandsky 1894, přeložil A. Basedow).
- Kuenen A., *Die Chronologie des persischen Zeitalters der jüdischen Geschichte*, Gesammelte Abhandlungen zur Biblischen Wissenschaft, 1894, str. 212—251 (holandsky 1890, přeložil K. Budde).
- Lods A., *Des Prophètes à Jésus. Les prophètes d'Israel et les débuts du judaïsme*, 1935.
- Loisy A., *La religion d'Israel*, 1933.
- Meinhold J., *Esra der Schriftgelehrte?* Marti-Festschrift (Vom Alten Testament), 1925, str. 197—206.
- Meyer Ed., *Die Entstehung des Judentums*, 1896.
- Noth M., *Überlieferungsgeschichtliche Studien I.*, 1943 (1957), str. 110—180.
Geschichte Israels, 2. vyd. 1954.
- Novotný A., *Biblický slovník I.—II.*, 2. vyd. 1956.
- Pfeiffer R. H., *Introduction to the Old Testament*, 1941.
- Riesenfeld H., *Jésus transfiguré*, 1947.
- Riessler P., *Die Heilige Schrift des Alten Bundes*, 1958.
- Ringgren H., *Das Buch Esther*, Das Alte Testament deutsch 16, 2. vyd. 1967.
- Rowley H. H., *Men of God*, 1963.
Chronological Order of Ezra and Nehemiah (1948), The Servant of the Lord..., 2. vyd. 1965, str. 135—168.
- Rudolph W., *Esra und Nehemia*, Handbuch zum A. T., 1949.
- Saulcy de F., *Étude chronologique des livres d'Esdras et de Néhémie*, 1868.
- Segert S., *Pět svátečních svitků*, 1958.
- Sellin E., *Geschichte des israelitisch-jüdischen Volkes II: Vom babylonischen Exil bis zu Alexander dem Grossen*, 1932.
- Schäder H. H., *Esra der Schreiber*, 1930.
- Schneider H., *Die Bücher Esra und Nehemia*, 1959.
- Schofield J. N., *The Historical Background of the Bible*, 1938.
The Religious Background of the Bible, 1944.
- Snaith N. H., *The Date of Ezra's Arrival in Jerusalem*, Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 63, 1952, str. 53—66.
- Torrey C. C., *Composition and Historical Value of Ezra-Nehemiah*, 1896.
Ezra Studies, 1910.
The Chroniclers History of Israel. Chronicles-Ezra-Nehemiah Restored to its Original Form, 1954.

- Vaux de R., *Les Décrets de Cyrus et de Darius sur la reconstruction du Temple*, Revue Biblique 46, 1937, str. 29—57.
- Vincent A., *La Religion des Judéo-Araméens d'Éléphantine*, 1937.
- Vincent L. H., *Jérusalem de l'Ancient Testament I.*, 1954.
- Vischer W., *Esther*, 1937.
- Welch A. C., *Post-Exilic Judaism*, 1935.
The Work of the Chronicler, 1939.
- Whitley C. F., *The Exilic Age*, 1957.
- Wright C. E., *Biblische Archäologie*, 1958 (z amerického originálu *Biblical Archaeology*, 1957; 2. vyd. 1962).
- Young E. J., *An Introduction to the Old Testament*, 1949.

Nový překlad Písma svatého
STARÝ ZÁKON

Překlad s výkladem

Svazek 7.

EZDRÁŠ - NEHEMJÁŠ - ESTER

Z hebrejského (aramejského) textu přeložila a výkladem opatřila

STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKÁ KOMISE

PŘI SYNODNÍ RADĚ

ČESKOBRASTRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ

ThDr. Miloš Bič, profesor Komenského fakulty,

Milan Balabán, Miroslav Heryán, Ladislav Horák,

Milan Mrázek, Rostislav Nechuta, Blahoslav Pípal, Slavie Radechovská,

Jiří Ruml, Josef Sládek, Pavel Smetana, Zdeněk Soušek

SPOLUPRACOVALI

ThDr. Vladimír Kubáč (církev československá),

Josef Michal (církev bratrská)

† *Lic. theol. Zdeněk Švéda (církev římsko-katolická)*

Vladislav A. Žák (církev metodistická)

Vydal Kalich v Ústředním církevním nakladatelství v Praze roku 1970

Vytiskl MÍR, novinářské závody, n. p., závod 1, v Praze 1

Podle osnovy † Rudolfa Hály graficky upravil Josef Sonberg

Návrh přebalu a vazby Jaroslav Šváb

Odpovědný redaktor edice Kalich ThDr. Luděk Brož

AA 12 — VA 12,2

První vydání

Cena vázaného výtisku 24,— Kčs